

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΧΡΟΝΙΑ ΙΑ΄.

ΑΘΗΝΑ, ΣΑΒΒΑΤΟ, 5 ΤΟΥ ΟΚΤΩΒΡΗ 1913

ΑΡΙΘΜΟΣ 511

ΕΝΑΣ ΛΑΟΣ ΥΨΩΝΕΤΑΙ ΑΜΑ ΔΕΙΞΗ
ΠΩΣ ΔΕ ΦΟΒΑΤΑΙ ΤΗΝ ΑΛΗΘΕΙΑ
ΨΥΧΑΡΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Α. ΑΓΡΑΦΙΩΤΗΣ «Νέα Ελλάς».
ΡΗΓΑΣ ΓΚΟΛΦΗΣ. Κριτικές ζωνυφίες—«Αγνή».
ΚΛΕΑΡΕΤΗ ΔΗΛΙΑ. Τ' άφηνισμύ πουλύρι.
Ι. ΖΕΡΒΟΣ. Λυρικές σάτυρες.
Κ. ΚΑΡΘΑΙΟΣ. Ή σαβούρα.
Α. ΚΟΥΚΟΥΛΑΣ. Ο Οικονόμου Χάμλετ.
Κ. ΝΤΑΙΦΑΣ. Σιδερόκαστρο—Τό γλυκό μου σπίτι.
Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ. Οί άπίστοι (σπέρμα).
ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ—Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ.

“ΝΕΑ ΕΛΛΑΣ,”

Άκουα ένα στρατιώτη, Τουρκομάχο και Βουργαρομάχο στρατιώτη, έναν άπ' αυτούς τους έπικούς ήρωες που δημιουρήσανε τή σημερινή μεγάλη Ελλάδα—τόν άκουσα στον καφενέ, σέ μιιά συζήτηση πολιτική, να λέει τά γνωστικά τούτα λόγια :

—“Όσα ξέρει ή Κυβέρνηση δέν μπορούμε νάν τó ξέρουμε μεϊς. Αύτή λοιπόν πόνναι μέσα στά πράματα, που τά κατέχει, ξέρει και πώς σφέρνει να φερθεί με τήν Τουρκιά σήμερα. “Αν πρέπει να τριξεί τά δόντια της, ή αν πρέπει να μαζέψει τήν ουρά κάτω από τά σκέλια της, και να λουφάξει. Τί καθόμαστε και πονοκεφαλάμε μεϊς ; Βασιλιά μυαλωμένο μάς χάρισε ο Θεός, Κυβερνήτη τó ίδιο, άς τούς άφίσουμε λοιπόν ήσυχους να κοιτάζουμε τή δουλιά τους, κι άς κοιτάζουμε και μεϊς τή δική μας τή δουλιά. Τά λόγια δέ φελάνε πιά... Πέρασε ή μογιά τους !..

“Ο άπλοϊκός αυτός άνθρωπος, με τ' άπλά και γνωστικά του λόγια, μ' έπεισε περισσότερο άπό τούς σοφούς άρθρογράφους τού καθημερινού τύπου πώς ή Ελλάδα μας ξαναγεννήθηκε. “Ο νοός θα ύψωθεί, έπως τó εύκήθηκε στο περασμένο φύλλο συνεργάτης τού «Νουμά». Και θα ύψωθεί στο κατακόρυφο

—και γλήγορα μάλιστα. Οί άνθρωποι αυτοί, ζόντας και πολεμώντας ένα χρόνο άλάκαιρο στους Μακεδονικούς κάμπους και στα Ήπειρωτικά βουνά, αλλάζανε, σάν τά φίδια, τής ψυχής τους τó πονιάμισο. Και γενήκανε νέοι άνθρωποι, άξιοι να κατοικήσουν και να δοξάσουν τή νέα Ελλάδα. Νέοι άνθρωποι με νέα σκέψη, με νέα κρίση, με νέα ιδανικά. “Ο πόλεμος, κατακλυσμός που συνεπήρε τήν παλιά γενιά, και Δευκαλιώνες μαζί, που μάς γεννοβόλησε τήν καινούρια. Μιά καταστροφή και μιιά δημιουργία έφερε ο πόλεμος.

Οί άνθρωποι αυτοί, που δέ λογαριάσαν τή ζωή τους χτές, δέ θάν τó λογαριάσουν τó σφέρο τους τó άτομικό αύριο. “Όπως τή ζωή τους χτές, έτσι και τó σφέρο τους αύριο, θάν τó θυσιάσουνε για τó γενικό καλό. “Από τούς χτεσινούς ήρωες πολεμιστάδες, θα βγούνε αύριο οί ήρωες δημοτικιστάδες, οί ήρωες κοινωνιολόγοι, οί ήρωες πολιτικοί. “Ο άριξισμός που ήσαμε χτές βασίλευε παντοδύναμος, θα βρει κι αυτός τó Κιλίκι του και θα παρταί για πάντα. “Ο κάθε εθγενικός άγώνας θαχει και τούς εθγενικούς του ήπαδούς και ο ναός τής Ίδέας δέ θα μεταμορφώνεται σέ «οίκον έμπορίου», γιατί τó φραγγέλι του άγνού πολεμιστή θα δουλεύει άδιάκοπα.

“Έτσι τήν άναιρενύμαστε τή Νέα Ελλάδα κι έτσι καρτερούμε γλήγορα να τήν καμαρώσουμε. “Ο σκολαστικισμός, ο άριξισμός κι ο κάθε τσαρλατανισμός στρεμωχτήκανε πιά στα στερνά τους τά ταμπούρια. Οί πολεμιστάδες ρήχνονται άκράτητοι καταπάνου τους. Και τά παιδιά μας αύριο, τών πολεμιστάδων τά παιδιά, που θάντρωθούνε με τó παράδειγμα τών ήρώων τού 912 και 913, θα ρηχτούνε με περισσότερη όρμη να ξεθεμελιώσουνε τά σάπια αυτά ταμπούρια, γιατί τά στήθια τους θάν τά φουσκώνει ο πόθος ο ίερός, να λαμπρύνουνε τήν Πατρίδα που οί πατέρες τους Μεγάλη τούς τήν παραδώνανε.

Αύτή θα είναι ή νίκη ή τελιωτική, και για μιιά τέτια νίκη άξίζει σήμερα, περισσότερο άπό χτές κι άπό κάθε άλλη φορά, να δουλέψουμε δίχως διακοπή και δίχως ξεκούρασμα. Και πρώτοι πρώτοι έμεϊς οί δημοτικιστάδες, οί εκλεγτοί τής φυλής, άφοδ ο άγώνας μας, που παίρνει σήμερα γενικώτερη μορφή, είναι τó πρώτο στολίδι, μά και τó πρώτο στήριγμα, τής Νέας Ελλάδας.

Α. ΑΓΡΑΦΙΩΤΗΣ

ΚΡΙΤΙΚΕΣ ΖΟΥΓΡΑΦΙΕΣ

"ΑΓΝΗ,"

Το καινούργιο μυθιστόρημα του ΨΥΧΑΡΗ

Όταν έδω και λίγα χρόνια, δημοσιεύονταν στο «Νουμά», ή «Άρρωστη Δούλα» του Ψυχάρη, μερικοί από τους δημοτικιστές λογοτέχνες διαμαρτυρήθηκαν, σέ κοινόντες τους, για τὸ ἔργο πὸ μετὸ μάκρος του καὶ μετὰ τὰ τόσα φιλολογήματα σὰ γεγονότα, σὰ νὰ καταντούσε κάπως βαρετὸ καὶ ὑπερτροφικὸ. Θυμῶμαι ἀκόμα τὴν ἀπάντησιν, πὸν ἔδωσα τότε σ' ἕνα φίλο. «Κατηγοροῦνε τὸ ρομάντζο» τοῦ εἶπα «πὸς εἶναι μακρὸν καὶ πὸς ὁ συγγραφέας του ἐπιμένει σὲ καθέκαστα κοινραστικὰ στὸ ξετύλιμά τους. Δὲν ἔχουνε διόλου δίκιο. Τέτοιο εἶναι τὸ εἶδος τῆς τέχνης τοῦ ἔργου. Ὁ Ψυχάρης μετὴν πλατιά του δῆγησιν, μετὴν τέτοια του, ἄς τὴν ποῦμε, φλυαρία, συνθέτει ἔργο μοναδικὸ, γιατί καθρεφτίζει ἀτόφια τὴ ζωὴ, ὅπως περνᾷ μπρὸς ἀπὸ τὰ μάτια μας, τόσο μετὰ τὰ αἰσθήματα, τὰ πάθη, τὴς ἐσωτερικότητες, ὅσο καὶ μετὰ τὰ ἐξωτερικὰ φανερώματα, μετὸ ἀδιάκοπο πέρασμα τόσες φορές τῆς μέρας καὶ τῆς νύχτας, πὸν κάθε ὥρα τους, κάθε στιγμὴ, κλείνουν μιὰ γραμμὴ, πὸν βραβαίνει κι αὐτὴ, σὰν ὅλες, στὸ ξετύλιμα τοῦ μύθου τοῦ ἔργου». Μιλῶντας ἔτσι, βέβαια πὸς εἶχα ὑπ' ἑσῆ μου τὴν ἀξία ἑνὸς τεχνίτη, σὰν τὸν Ψυχάρη. Φυσικὰ ἄλλος ὁ λόγος, ἂν ὅλα τοῦτα τὰ στοιχεῖα, στὰ χέρια ἑνὸς ἀδέξιου ζουγράφου τῆς ζωῆς, ξεπέφτουνε σ' εὐκολόβυστα θεματογραφήματα.

Μετὴν ἀξία ἑνὸς Ψυχάρη, πρέπει νὰ κρίνουμε καὶ τώρα, τὸ καινούργιο του ἔργο. Ὅχι πὸς ἡ «Ἄγνη» ἔχει τὰ ἴδια συστατικὰ στὴ σύνθεσίν της μετὴν «Ἄρρωστη Δούλα», μὰ σὰν παιδί τοῦ ἴδιου πατέρα, ἔχει τὰ θεμελιώδη τῆς χαρακτηριστικὰ. Ὅσοι ζητοῦνε γοργὴ καὶ πλούσια ἐράση στὰ μυθιστορήματα τοῦ Ψυχάρη δὲ θὰ βροῦνε. Δὲν πασικίζει ὁ συγγραφέας, νὰ μὰς δηγηθῆ καταπληχτικὰ ἐξωτερικὰ γεγονότα, περιέργια καὶ περίφημα. Ἦρεμα κι ἀργά, μετὴν ἀφήγησιν τῆς γλυκειᾶς, τῆς στοχαστικῆς, πὸν τραβᾷ καὶ δένει τὴ σκέψιν καὶ τὸ αἶσθημα, ἔρχεται καὶ ξεδιπλώνει τὰ ἱστορικὰ του. Στέκει, ψάχνει τριγύρω του, βλέπει ὅλες τὴς μεριές, φιλοσοφεῖ, εἰρωνεύεται, γελᾷ ἢ κλαίει, καὶ κατόπι προχωρεῖ. Σοῦ ξεψαχνίζει τὸν ἄνθρωπο, σοῦ ξελαμπικάρει τὸ νοῦ του καὶ τὴν καρδιά του, μ' ἕνα λόγο σοῦ τονε ψυχολογεῖ μετὸ τέτοιο βάθος, μετὸ τέτοια μαστοριά, μετὸ τέτοια φινέτσα, πὸν κάθεσαι ὥρες καὶ σὺ νὰ ὄνειροπλέξης σιμά του. Καταφέρνει ἔτσι νὰ παρουσιάσῃ τὰ πρόσωπα

ζωντανώτερα καὶ ἀληθινώτερα. Τὰ πλησιάζουμε καὶ τὰ γνωρίζουμε ἀπὸ κοντὰ. Τοὺς μιλοῦμε καὶ μὰς μιλοῦνε. Γίνονται φίλοι καὶ δικοί μας. Ξέρουμε τὰ μυστικὰ τους, τὸν τρόπο τῆς σκέψης τους, τὸ μέσο στὸ ἀντίκρουσμα τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου. Τ' ἀγαποῦμε τὰ πρόσωπα τοῦ ρομάντζου, γιατί τὰ εἶδαμε σὲ ὅλες τὴς στιγμὴς τῆς ζωῆς τους, καὶ μοναχὰ τους, μετὴ τὴ σκέψιν τους καὶ μετὴν ἑαυτὸ τους, καὶ μαζί μετὰ ἄλλους, μέσα στοὺς τόπους καὶ στὴς συνθήκες τῆς κοινωνίας, κι ἀκόμα στὴ σύγκρουσίν τους μετὰ τὰ λογικὰ αἰσθήματα, μέσα στὸν πόλεμο τὸν ἄγριο, παλεύοντας μετὴ τὴ Μοίρα, μετὴν ὀχτρὸ τὸν ἀκατανίκητο, πὸν κανένας δὲν μπορεῖ νὰ τοῦ ἀντισταθῆ.

Γιομάτα, λοιπὸν, ἀπὸ ἀλήθεια τὰ πρόσωπα πὸν παρουσιάζει ὁ Ψυχάρης. Δὲν εἶναι πρόσωπα μετὸ πῶσιν μοναχὰ καὶ μετὰ ἰδέα. Ζοῦνε καὶ κουνιούνται μετὰ ὅλες τὴς ἀδυναμίες, μετὰ ὅλες τὴς κακὲς στιγμὴς τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ σκέψιν τους, δὲν κρέμεται στὰ σύγνεφα, μὰ κοιτάζει καὶ τὸν κάτω κόσμο. Κι ἔμως ὅσο ἀνθρώπινος κι ἂν εἶναι οἱ ἥρωές του, πόσο ἰδεολόγοι καὶ ἰδεοπλάστες! Βλέπουν τὸν κόσμο, μετὰ καθαρό, φωτεινὸ, γιομάτο ἀστραπές, μάτι, καὶ τὸν αἰστανονται αἰθέριο, ὄλο νοῦ καὶ ψυχῆ, ὄλο φαντασία. Περνοῦν καὶ μένουν θύματα μιᾶς ἰδέας, μιᾶς ἀγάπης, σέρνονται ἀπὸ κάτι ἀψηλότερο καὶ ἱερώτερο, μὰ πάντα τους μέσα στὸν κύκλο πὸν ἀναδεύονται, δὲν εἶναι ξένοι. Κάτι σὰν ὅλους, τοὺς κοινούς καὶ τοὺς καθημερινούς εἶναι κι αὐτοί. Σύμμετροι καὶ ἐλάκεροι. Θὰ σκεφτοῦνε πρῶτα, θὰ αἰστανθοῦνε καὶ θὰ πονέσουνε, καὶ κατόπι θὰ ἐνεργήσουν ὀρθῶς. Μετὴν τρόπο τοῦτο, μὰς παρουσιάζεται καὶ ἡ τεχνικὴ σύνθεσιν, στὰ ἔργα τοῦ Ψυχάρη. Ἀπὸ τὸ ἀθάνατο φίλ τοῦ Γιαννίρη καὶ τῆς Μυριάνας, στὸ δισκάρι τοῦ βουνοῦ τὸ ξεστρογγυλωμένο, ἴσα μετὰ τὸ φανέρωμα τῆς γλυκειᾶς ἀγάπης τοῦ Ἀντρέα πρὸς τὴν Ἄγνη, μέσα στὸ γραφεῖο του, ἀνάμεσα στὰ τραγοῦδια, βλέπουμε σὲ κάθε κεφάλαιο ἀπὸ τὰ ρομάντζα του, πρῶτα τὸ ἥσυχο, τὸ ἐρευνητικὸ, τὸ ψυχολογικὸ μέρος, καὶ κατόπι, στὸ τέλος, τὸ ξέσπασμα μετὰ τὰ γεγονότα πὸν πλέκουνε τὴν ἱστορίαν. Κάπου συγνεφιάζει, κάπου βουτίζει ἀπόμακρα, κάπου δυνατὰ μπουμπουνίζει, φαίνεται ἡ ἀστραπή, φτάνει κι ἀκούγεται ὁ κεραυνός. Κι ἄλλοῦ πάλε, κάπου γλυκοχαράζει, χρυσοροδίζει, φωτίζει στ' ἀκρουράνια, κι ἄξαφνα βγαίνει ὁ ἥλιος ὁ λαμπρός, πὸν λούζει μετὰ τὴς ἀχτίδες του καὶ θαμπώνει ὅλα τὰ πάντα.

Μέσα στὴν «Ἄγνη» βλέπουμε τ' ἀπλὰ ἀνθρώπινα αἰσθήματα, φανερωμένα μετὰ τὸ δραματικὸ καὶ τὸ τραγικὸ τους βάθος. Τὸ ρομάντζο δὲν ἔχει κίνησιν, δὲν ἔχει μάκρος οὐσιαστικὸ. «Συλλογίστηκα» ὅπως λέει ὁ συγγραφέας «νὰ γράψω ἕνα μικρὸ μυθιστορη-

ματάκι, άπλό, συγκινητικό, εύκολοδιάβαστο, με δυο κύρια πρόσωπα, ένα ή δυο έπεισοδιακά, και πού ή πλοκή του, αν έχει πλοκή, να μην ξετυλίγεται σε διάστημα καιρού μακρότερο από ένα, έναμιση χρόνο». Ο Άντρέας κ' ή Άγνή είναι τα δυο κύρια πρόσωπα. Ο Άντρέας Ρωμός, ή Άγνή μιá χωριάτισσα από τή Λωζάννα. Ο πρώτος, με τή γνώρισματα και τή χαρακτηριστικά, με και τις τόσες διαφορές, ενός Γιαννίρη, ενός Πετρογιάννη κ' ενός Άστρά, συμπληρωμένος εδώ, με μιá μουσική διάθεση μέσα του, πού τού ρυθμίζει τόν ύπνο και τόν ζύπνο, τή σκέψη και τήν πράξη. Ένα γνώριμο μοτίβο, μιá μελωδία αγαπημένη, ένα: μουσικός σκοπός από καμιá ρομάντζα, μιá στροφή άπ' όπερα, τραγουδούνε άθέλητα μέσα του, ήσυχία δέν τού άφίνουνε, παντού τόν παρακολουθούνε. Η δεύτερη, με τις άδερφικές χάρες μιás στοχαστικής Μυριάννας, μιás λουλουδένιας Μυριέλλας, μιás άφωσιωμένης Φροσούλας, μιás βασιανισμένης Κατινούλας, με τήν ξεχωριστή της ταπεινώση για τó άτομό της, με τήν υπερβολική της άπελπισία, για τó σωματικό της σκατάμα, τó λίγο εκείνο κάψιμο τού λαιμού, τή λαζωματικά τήν παλιά, πού πίκρα και κρυφό σκελετί της στάθηκε, άπλό κορίτσι πού εΐτανε, αν θά μπορούσε, αν θά βρεθόη, άντρας να τήν αγαπήσει. Ο Άντρέας συλλογισμένος, πάντα συλλογισμένος. Η Άγνή, λές κ' ένα λουλούδι έσκυβε να σε καλημερίσει.

Μά ή γνώση και ή σοφία τού Ήυχάρη, ξετυλίγεται άλάκερη μέσα στο δρόμο πού ή δήγησή του παίρνει. Κάνουν εντύπωση, μιá παρατηρητικότητα, μιάν ακρίβεια στις ζουγραφικές του περιγραφές, ένας πλούτος εύτυχισμένος στο λεχτικό του, μιá δύναμη στο πλέξιμο και στο ξετύλιμα της ιστορίας του. Άγγίζει όλα τα πράματα γύρω του, τή βλέπει από ψηλά, τή ζυγώνει σιμά. Τους γνώφει σά γνώριμους τους, και λές, πώς τού άπαντούνε χαιρετώντας τον. Μπορεί να φαντάξη σαν άξεδιάλυτο μυστήριο, πώς ένας άνθρωπος, πού στάθηκε της γραμματικής επιστήμης έργατης άφωσιωμένος, της στενής κι άχαρης λεξολογίας και γλωσσολογίας ίεροφάντης, μπόρεσε μολαταύτα, να παρουσιάση λογοτεχνικά έργα, μνημεία φιλολογικά, πού μέσα τους εξετάζεται ή ανθρώπινη ψυχή στα πλατιά και στα στενά σύνορά της, στα πιό βαθιά της νοήματα, στα πιό άπόκοτα φτερουγιάσματά της, με τόση σύνθεση και τόση ανάλυση. Μας τó έξηγει ό ίδιος, στον πρόλογο της δεύτερης έκδοσης τού «Ταξιδιού» του. «Τ' είμαι» γράφει, «γλωσσολόγος ή ψυχολόγος, επιστήμονας ή ποιητής καλά καλά δέν τó κατέχω, να σάς τó πώ. Ίσως δέν είμαι τίποτις. Ένα πράμα νοιώ-

θω, πώς είτε λέξη πιάνω να ψυχολογήσω, είτε ανθρώπινη ψυχή, διαφορετική δουλειά δέν κάνω, κι όσο ή μιá με συνεπαίρνει, τόσο με συνεπαίρνει κ' ή άλλη».

Γεννήθηκε πλούσιος φαμελιάς παιδί, ό Άντρέας. Στην Πόλη. Μοναχογιάς. Τή μάνα του δέν τή γνώρισε. Δεκοχτώ μηνώνε μωρό πού πέθανε. Τόν ανάθρεψε ό πατέρας του. Τέλειωσε τó γαλλικό λύκειο, μαζεύοντας με τó καντάρι τ' «άριστα». Έστειρα ζούσε στα Παρίσια, μιá στα Παρίσια δέν άποκαταστάθηκε. Ήθελε να κάμη κάτι για τήν Ελλάδα. Ο σκοπός του από παιδί, στάθηκε πάντα να γράφη. «Ο,τι δημοσίεψε Γαλλικά, πέτυχε. Κι όμως αποφάσισε να γράψη ρωμαίικα. Ός τόσο μιάν άπαγοήτεψη τονέ κυρίευε για τó γένος τó άλαφρόμυαλο, τó προληψιακό, τή χάριστο και τή πρόδευτο. Τ' να τούς τή δείξη τή γραφά του; Τά τύπωνε και τή φύλαγε για τόν έαντό του. «Κατόπι» λέει «θά τή βρούνε».

Στα Παρίσια, εδώ και χρόνια, μιá μέρα τού Άλωναρή, τή μέρα της Έθνικής Γαλλικής γιορτής, άντάμωσε στο δρόμο του τή Φλώρα. Μοδιστρούλα. Όμορφη, όμορφη. Σεμνή, τίμια παρθένια κ' ένα κορμί, θάμα μονάχο. Άγαπηθήκανε κ' οι δυο τους λωλά. Όρφνη εκείνη, από μάνα κι από κύρη, άνεξάρτητη από τή μικράτα της, μεγάλωσε μόνι της, μόνι της και λεύτερη παραδόθηκε σε κείνονε πού διάλεξε ή καρδιά της. Πέρασε καιρός. Μιá μέρα κατάλαξε ή Φλώρα πώς θά γίνη μητέρα. Ο Άντρέας πιό προσεχτικός από πριν, πιό τρυφερός, έτοιμάστηκε να δεχτή τó παιδί, να τó γράψη μάλιστα και σ' όνομά του. Μά ή Φλώρα πίστεψε, τήν παραφέντισα τή μοδίστρα της και τέρριξε τó παιδί. Ο Άντρέας θύμωσε φοβερά και τήν έδιωξε. Έστειρα από δέκα χρόνια τήν ξανααντάμωσε. Έμαθε πώς μέσα σ' αυτό τó διάστημα, ή καχημένη πάντα ζούσε με τή θύμησή του και τήν αγάπη του. Στο μεταξ' είχε ανοίξη μαγαζί, ραφτάδικο. Η δουλειά ή σκυλίτσια τήν έφαγε. Τό γερό, τώραιο τó κορίτσι χτίκιασε, πέθανε. Μιá πίκρα τού πλημμύρισε τή ζωή. Για να παρηγορηθόη, για ν' άντέξη, για να γλυτώση, για να μην τόν πάρη ό Χάρος, πήγε κι άφωσιώθηκε σε μιάν άλλη. Τή γνώρισε φτωχικά, δεκοχτώ χρονώ κοπέλλα. Τή γλύτωσε από τήν πείνα. Κι όμως τονέ γέλασε άνόητα κι άνήθικα μ' ένανε πού κατοικούσε στο σπίτι πού της νοίκιασε ό Άντρέας, έναν μπόσικο, έναν παρακατιανό, έναν άσκημο.

Ο Άντρέας, περασμένος πιá στην ηλικία, ά-

κολουθώντας τη συμβουλή του γιατρού, έφυγε από τα Παρίσια με το σκοπό ν' αναπαυτή μερικούς μήνες. Διάλεξε τη Λωζάννα. Εκεί, στο σπίτι του, γνώρισε την Άγνή. Ήταν η ανιψιά της κερά Έλένης, μιās γειτόνισσας, που έρχότανε κάθε μέρα και του συγύριζε τὰ δωμάτια. Μιά μέρα πού δέν άδειάζε η κερά Έλένη, γιατί πήγε στο κοντινό χωριό της, τὸ Cingins, νὰ δῆ τὸν άντρα της, έστειλε τὸ κορίτσι γιὰ τὰ συγύρια. Τὴν κοίταξε ὁ Άντρέας προσεχτικά. Μαύρα, ὀλόμαυρα, πηχτά, πηχτά μαλλιά. Μάτια γαλανά, ἕνα φῶς πού πρόσβελνε λὲς νὰ φέξῃ ἀπὸ τὸ σκοτάδι τῶ μαλλιῶνε της. Μιά μυτίτσα ἔξυπνη, μιὰ σταλούλα στραβή. Τῆς κουβέντιασε, ἔτσι ἀδιάφορα. Αὐτὴ τοῦ ανταποκριθῆκε. Τοῦ εἶπε μάλιστα κ' ἕνα τραγουδάκι. Ὁ Άντρέας κάτι αἰσθάνθηκε νὰ ξυπνᾷ μέσα του.

Τὴν ἄλλη μέρα, τὸ πρωί, καθὼς σηκώθηκε ἀλαφρὸς, ἀλαφρὸς γιὰ νὰ πιάσῃ τὴ δουλειά του, τὰ γραψίματά του, ἦρθε κ' ἡ κερά Έλένη γιὰ νὰ συγυρίσῃ. Μὲ τρόπο, κουβέντιασε τὴ γριά, τῆς πήρε τὰ καθέκαστα γιὰ τὴν Άγνή. Τὴν ὦρα πού κάθησε νὰ γράψῃ τὸ «Δαχτυλίδι», ἕνα δρᾶμα, πού ἤθελε μέσα νὰ κλείσῃ ὅλα τὰ ἱστορικά του μετὴν παλιά του ἀγάπη, τὴ Φλώρα, θυμήθηκε ἄξαφνα πάλι τὴν Άγνή, τὸ Cingins, πού καθὼς τὸν πληροφόρησε ἡ γριά, εἶχε στείλει τὸ κορίτσι ἀπὸ τὰ χιτῆς, γιὰ νὰ νοιαστῇ τὸν ἄρρωστο τὸν άντρα της. Τοῦ πέρασε ἰδέα, νὰ πάῃ κι αὐτὸς στὸ Cingins, ἴσως κι ἀνταμώσῃ τὴν Άγνή. Ἐάχνει τοὺς ὁδηγούς. Δέν τὸ βρίσκει πούθενά τὸ χωριό. Πετιέται στοῦ φίλου του, τοῦ βιολινίστα τοῦ Καμέκου, νὰ μᾶθῃ ἀπ' αὐτὸν πού εἶτανε λαμπρὸς περπατητῆς κ' ἤξερε τὰ περίχωρα. Ἄφου πήρε τίς ὁδηγίες πού ἤθελε, γύρισε σπίτι του τὸ μεσημέρι. Ἄξαφνα βρίσκει ἕνα γράμμα, τῆς φιλενάδας του ἀπὸ τὰ Παρίσια, πού τὸν εἶχε τότες τόσο φριχτὰ γελάσει, σκάζοντάς το μετὸ φίλο της. Τὸ γράμμα γιομάτο τρυφερότητα. Ζητοῦσε συχώρηση. Πιθυμοῦσε νὰ τονέ δῆ μονάχα. Τοῦ φιλοῦσε τὸ χέρι. Χίλιοι καὶ χίλιοι ἀντίθετοι λογισμοί, χίλια αἰσθήματα πολιορκοῦσαν τὸν Άντρέα. Τὸ μῖσος, ἡ σπλαχνιά, ἡ καλοσύνη κι ἀπ' ὅλα τὸ χειρότερο, τὸ πιδὸ πικίντυνο, ἡ ἀγάπη. Ἡ ἀγάπη, ὅχι ὅμως γιὰ τὴν αἰχαμένη. Ἄχ! ἄς ἔβλεπε τὴν Άγνή καὶ φτάνει. Ήτανε ἡ ὦρα, πού ὁ ἥλιος πήγαινε νὰ βασιλέψῃ, καὶ χύθηκε ὁ Άντρέας ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι του.

"Οτι πού σφάλαιζε τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ του, ἔτι πού βρέθηκε στὸ δρόμο, εἶδε στεκάμενη ἀντίκρι, ὀλόρθια, στὸ ἡλιοβασιλεμα, τὴν Άγνή. Ἐπειδὴ ὁ γέρο θεὸς της δέν εἶτανε καλά, γύρισε ἡ Άγνή τὸ βράδι στὴ Λωζάννα, ἔνω εἶχε φύγει τὸ πρωί γιὰ δύο τρεῖς βδομάδες. Τὴ σίμωσε ὁ Άντρέας, τὴ χαϊρέτησε. Ὀνειρόπλεκε τώρα ὀλοένα. Μέρα καὶ νύχτα,

δουλειόντας στὰ γραψίματα του, τὴν Άγνή συλλογιότανε. Καὶ τὸ πιδὸ ἀπίστευτο, εἰρίσκε τρόπο νὰ συνενώνῃ σὲ μιὰ σκέψη τὰ ὀάτρια τῆς παλιάς του ἀγάπης, τῆς Φλώρας, μετὴν χαρὰ τῆς Άγνῆς. Συχνὰ τώρα, κάθε μέρα μάλιστα, ἐρχότανε γιὰ τὸ συγύρισμα σπῆτι του ἡ Άγνή. Τῆς ἔπιανε κουβέντια γιὰ τὰ χαπημένα της τὰ τραγουδία, τῆς μάθαινε καινοῦργια. Τραγουδώντας, τὴν κοίταζε κι ὅλο τὴν κοίταζε. Στὸ στήθος του οἱ φουροτῶνες, οἱ ἀπελπισιές, οἱ ἀγῶνες σὰ νὰ πέφτανε, σὰ νὰ ἄραζε ἄξαφνα ὁ Άντρέας σὲ ἀνέλπιστο ἕνα λιμάνι. Στὴν Άγνή, πάλι, κατάρθατῆς, ἔθραζε ἡ ζωὴ καὶ ἀνέβαινε μέσα της κύμα κύμα ἡ ἀγάπη, καὶ προχωροῦσε. Μιά μπιστσόνη, μιὰ ἐχτίμηση τὴν περιτριγύριζε ὅλη, γιὰ τὸν Άντρέα. Ἐκείνο τὸν καιρὸ τῶφερε ἡ περίσταση, κ' ἔλειψε ἡ Άγνή, τέσπερες μέρες, μετὴν κάτι ξαφνικῆς φούριεσ, πού παρουσιαστήκανε στὴν ταχική της δουλειά, στὸ ραφτάδικο πού ἐργαζότανε. Ὁ Άντρέας μέσα του ἄνω κάτω, ἀπὸ κάποια εὐαισθησία, πού τοῦ εἶχε ἀπομείνῃ ἀπὸ τὰ βράσανά του τὰ περασμένα. Παρουσιάστηκε ἡ κοπέλλα τὴν πέμπτη μέρα. Τοῦ φάνηκε κάπως ψυχρή, τοῦ εἶπε κούλας πὸς βιαζότανε νὰ τελειώσῃ γλήγορα. Θήμωσε ὁ Άντρέας καὶ βγήκε ἀπὸ τὸ σπίτι του στὴ στιγμῆ. Τότε τὸ συλλογίστηκε ἡ Άγνή πὸς τοῦ φέρθηκε. Μιά λύπη, μιὰ μετάνοια τὴν περέχουσε. Τὸ βράδι βγήκε στὴν ταρατσα του ὁ Άντρέας μετὴν γεμοφεγγαριά. Ὀνειρο, πέρα ἡ λίμνη. Τὰ μάτια του πέσανε στὸ ἀντικρινὸ σπιτάκι τῆς Άγνῆς. Τὴν εἶδε στὸ παραθύρι. Τὸν εἶδε. Τὴ μυστικῆ κουβέντια! Ἐκείνη τῆ νυχτιὰ καρτεροῦσανε κ' οἱ δύο τους νὰ ξημερώσῃ. Τὴν ἄλλη μέρα, ἐκεῖ πού τῆς ἔξηγοῦσε, πού τῆς τραγουδοῦσε ὁ Άντρέας μιὰ μελωδία τοῦ Schubert, ἄξαφνα δὲ βράσταζε. Ζύγωσε κοντὰ της. Ἐπεσε στὰ πόδια της καὶ τῆς φανέρωσε τὴν ἀγάπη του.

"Ἄδολη χαρὰ πλημμύρισε τὰ στήθια τῆς Άγνῆς. Ἐνας ἥλιος ἔλουζε τὸ πρόσωπό της μετὴν τίς χρυσές του ἀχτίδες. Θὰ ποθοῦσε νὰ ριχτῆ στὴν ἀγκαλιά του, θὰ ποθοῦσε νὰ πιάσῃ τὰ μαλλιά του νὰ τὰ φιλήσῃ. Ὅμως τὸ γύρισε στὸ χωρατό. Ὁ Άντρέας βγήκε ὀξω βιαστικῶς. Ἄγέραςε ἕνα δαχτυλίδι καὶ τῆς τὸ πρόσφερε. Νὰ γίνῃ σὰν τοῦ δαχτυλιδιοῦ τὴν πέτρα, ἡ ἀγάπη τους, καὶ νὰ μὴ σαλέψῃ πιά. Ὅταν τῆς τὸ πέρασε στὸ χέρι καὶ τὴν παρακαλοῦσε ἔξθαρρα νὰ τοῦ μιλή, κοίταζε ἡ Άγνή μισὸ ἀπορημένη, μισὸ χαμογελοῦσε. Ἄξαφνα χυθῆκε στὴν ἀγκαλιά του τρελῆ ἀπὸ ἔρωτα. Τὰ πόγεμα τῆς ἴδιας μέρας μιὰ σκέψη τὸν Άντρέα, θλιβερή, τονέ κυριεῖε δάκερο. Ἄρχισε μέσα του ν' ἀντηχᾷ ἡ τρομερῆ μελωδία, ἡ Νεκρικῆ Προδοδία τοῦ Chopin. Μιά μιὰ ἐρχόντανε οἱ στροφές της καὶ τονέ βασιανίζανε. Συλ-

λογίστηκε την προχωρημένη του ηλικία. Την 'Αγνή, που είτανε τόσο νέα. Δέ γίνεται, δέ γίνεται να την αγαπά, να την αφήσει να τον αγαπά κ' εκείνη, νέα, παιδί. Αυτός γέρος και το Χάρο. "Επιασε να της γράψη να χωριστούν. Κείνη τή στιγμή, έτριξε ή πόρτα και μπήκε ή 'Αγνή. Είδε το γράμμα. Ξαφνίστηκε. Τόσο γλήγορα τή βρέθηκε, λοιπόν, ό άπιστος ; Κ' έσπασε στα κλάματα. 'Ο 'Αντρέας, που ένα δευτερόλεπτο πριν, άλλο σκοπό δέν είχε, παρά να την πείση πως ανάγκη να πάψη κάθε αγάπη άναμεταξί τους, άλλη δουλειά τώρα δέν είχε παρά να της βεβαιώσει πως την αγαπά. Μέσα του άρχισε να παίζη λωλά ή μουσική της έλπίδας. Ζαλίστηκε, μέθωσε ό 'Αντρέας. Χωρίς να ξέροντε, χωρίς να καταλάβουντε τί τους γινότανε, άγκαλιαστήκανε και παρήκανε ξεφρενιασμένοι, εδτυχημένοι. Την ίδια τή στιγμή ένας θλιβερός σκοπός, ένα λυπητερό μοτίβο, ανέθηκε στα χείλη του 'Αντρέα, σά νακούγε φτυαριές χόμα να κατακυλούνε.

(Στάλλο φύλλο τελιώνει)

ΡΗΓΑΣ ΓΚΟΛΦΗΣ

Η ΣΑΒΟΥΡΑ

'Ο Κος Κουλουμδάκης «παρακαλείται, τρόπον τινά, υπό των «'Αθηνών» να γράψη κριτική» για τα τέσσερα μονόπρακτα δραματάκια, που παίχτηκαν αυτές τίς ήμέρες στη «Νέα Σκηνή». Κ' εδύς απ' αυτό ό κύριος νεοφώτιστος κριτικός γράφει «χαιρόμενον τινά» αλλά με τρόπο, που καθένος ως τονέ χαραχτηρίσει όπως νομίζει, γράφει ένα αληθινά χαριτωμένο κομπολόγι από ύφαιες, ευγενικές και ζουμερές φρασούλες σάν έσούτες : «άποτελεί αληθώς έν δυνατώτατον έπιχείρημα έναντίον των ανηθικών και άμαθών ανθρωπίσκων, τολμώντων και να φιλοφώσων, οτινες συχνά κραυγάζουν άνιέρως εις την δημοσιότητα, ότι μία ανήλικος κόρη δικαιούται να έλέγη τον σύζυγον της» (ώσάν να είτανε δυνατό να γίνη λόγος ότι υπάρχει τέτοις **δικαίωμα** για τίς **ανήλικες** σε τόσο, που ή δικαιοσύνη δίνει δικαίωμα στον άδελφό να σκοτώνη την **ένήλικη** ή και παντρεμένη άκόμα άδελφή του για «λόγους τιμής!») «ό κακεντραχίς (έξάκολουθώ ν' αντιγράφω φράσεις του Κου Κριτικού) καθ' έαυτού συγγραφεύς»... «είναι αυτά ή δέν είναι ξεράσματα» (κοίτα παρακάτω για τό 14 άρθρο του Συντάγματος)... «Τέλος πάντων δέν έχον έντροπήν χιτεί οι άνθρωποι : Σας βεβαιώ, ότι καταλαμβάνει βδελυγμία ελγη μου την ψυχήν»... «'Ατιμάζεται ή κοινωνία άνεχομένη». — Καί παρακάτω ε' ακολουθα άμίμητα : «Κατά τό

άρθρον 14 του Συντάγματος : «'Ελάχιστος δύναται να δημοσιεύη προφορικώς, έγγραφως και διά του τύπου τους στοχασμούς του (και τάς ύβρεις του ; ;) **τηρών** τους νόμους του Κράτους κτλ. κτλ.» και άφου επιτρέπεται τό μείζον, δηλαδή ή ρύθμισις και ό περιορισμός της ύλης του λόγου, και άνευ του νέου άρθρου 107 καθ' ό «πάσα προς παραφθοράν της έπιτήμου γλώσσης επέμβασις (!) άπαγορεύεται» και άνευ λέγω (λέγει) της διατάξεως ταύτης θα έδικαιούτο ό νόμος να ρυθμίση και περιορίση τό είδος και την μορφήν (! !) του λόγου κατά πασίγνωστον τοίς νομικοίς (; ;) έρμηνευτικόν κανόνα» (σας θυμίζω, ότι οι φράσεις αυτές είναι παρμένες από θεατρική κριτική) «ή τινι έξεστι τό μείζον και τό ήττον έξεστι» !!!

Πάω ν' αντιγράφω τά δικολαβικά αυτά άριστουργήματα. Σε τους δέν έδίδαξαν «τάς 'Αθήνας» της 25 Σεπτεμβρίου συσταίνω να τίς διαβάσουν. 'Αξίζει τον κόπο.

Τά 4 έργα δέν τά είδα, ούτε θα τά ιδώ, και φυσικά ούτε θέλω έδώ να τά υπερασπιστώ, ούτε να τά κατακρίνω, ούτε και νομίζω ότι μπορεί ό καθένος να καταπιναστή με τέτοις δύσκολο έργο, που μου φαίνεται πιο δύσκολο από τή δημιουργική εργασία του λογοτέχνη — και που σίγουρα είναι πιο άχρηστο και από τό πιο χειρότερο έμμετρο ή πεζό, τραγικό ή κομικό θεατρικό έργο.

Στο πέραςμα των καιρών οι άνθρωποι, άλλοι πιο μπρός και άλλοι πιο πίσω, τραβούν άκατάπαυτα τό δρόμο της πρόδου και του πολιτισμού. Πίσω-πίσω ακολουθούνε άλλοι χωρίς να τό θέλουν. Φωνάζουνε, βρίζουνε, φοβερίζουνε με νόμους. Πέφτουνε χάμω και χτυπούν τα πόδια τους, σάν τά μικρά παιδιά, βλαστημόντε, φωνάζοντε, κλαίντε και **άκολουθούνε**. Πάντοτε πίσω. 100, 200, 300 χρόνια πίσω, άλλ' **άκολουθούνε**. Είναι ή σούρα του χαρταετού. Είναι ή σαβούρα του καραβιού, άπαραίτητη για την ευστάθεια. 'Ακούτε; — μή θυμώνετε! — ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΗ.

Γ. Γ. 'Ο Κος Κριτικός έξακολουθεί στην ίδια έφημερίδα τον ιερό άγώνα «υπέρ βιωμών και έστιών». Είπαμε ότι είναι ή σαβούρα, ή αναγκαία για την ευστάθεια.

Κ. ΚΑΡΘΑΙΟΣ

«ΚΡΟΝΙΟΝ» ΚΟΥΡΕΙΟ ΚΑΙ ΜΥΡΟΠΟΛΕΙΟ

('Οδός Σταδίου, κάτω από τό 'Αροάκειο)

Τά φτηνότερα και διαλεχότερα άρώματα. Κολώνια λουτζας και λεμονισιά, ειδική για έντριβές και λουτρά. 'Ιδιαίτερο τμήμα για τίς κυρίες. Ξύρισμα καθημερινό 5 δρατό μήνα.

ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ

Ο ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΧΑΜΛΕΤ

Ο χαρακτήρας του Χάμλετ έμεινε αξιόγητος ως σήμερα. Όσοι επιχείρησαν την παθολογική εξέταση και ανάλυσή του δεν έφτασαν σε ορισμένο σημείο. Το βέβαιο είναι πως ο Χάμλετ μόνο παθολογικά αν εξεταστεί μπορεί να περαστεί άνθρωπος αληθινός και όχι υπερβατικό δημιούργημα ποιητικής φαντασίας. Στο Σαίξπηρ δεν το παρατηρεί αυτό κανένας. Κάθε του ήρωας είναι επιστημονικά δικαιολογημένος ως χαρακτήρας και ως έσωτερικότητα. Μόνο στο Χάμλετ και στο Ριχάρδο ΙΙΙ μας αφήνει μιά άπορία. Οι μετάνιωσές του από την αρετή στη δίψα του εγκλήματος, από την τόλμη του γενναίου στο δισταγμό του αμφίβολου για τη δύναμή του, από τη σοφία στην παραφροσύνη, που είναι ζήτημα αν ο ποιητής θέλει να την παραστήσει προσποιητή ή πραγματική, είναι αποτελέσματα της ψυχολογικής εξέλιξης ανθρώπου νευρασθενικού και λυμπατικού όπως ο Χάμλετ. Η δραστηριότητα και το στένος του δεν προσκρούουν στη φυσιολογική του διάπλαση μιιά φορά που ή Έπιστήμη και ή Ιστορία φανέρωσε πως όχι πολύ σπάνια έτυχε μεγάλες ψυχές και δυνατές διάνοιες να κλειστούν σε άρρωστους οργανισμούς. Όπως και ναίαι, ή παραφροσύνη του αν είναι πραγματική έχει άφορμή μιιά διανοητική υπερένταση που σε κρίσεις άσθενικές και άμφοροπες έχει πάντα παρόμοιες επίδρασεις. Ο χαρακτήρας του Χάμλετ είναι πολύμορφος. Κάθε του στιγμή είναι μεταβατική κ' έχει τη δική της φυσιολογική άφορμή. Γι' αυτό είναι δύσκολος στην κατανόηση. Η διαφορά των πεποιθήσεων κάθε κριτικού για το Χάμλετ, ο ιδιαίτερος τρόπος της διάπλασης του ρόλου του από διάφορους μεγάλους ήθοποιούς, όπως ο Garrick, ο Rossi, ο Fochter και άλλοι, το αποδείχνει. Γι' αυτό κάθε μορφοσμός δυσαρέσκειας για την υπόθεση του ρόλου του Χάμλετ μόνο από μιιά γνώμη άτομικά μορφωμένη για την ψυχολογία του έργου μπορεί να δικαιολογηθεί, αφού γενικά, συνολικά και όμοφωνα ή κριτική δέ δίνει τίποτα το καθορισμένο για την τραγωδία αυτή του Σαίξπηρ. Μ' όλα ταύτα ο Χάμλετ έμεινε το αγαπητότερο απ' όλα τα έργα του Άγγλου ποιητή και από το «Βασιλέα Αήρ» και από το «Ριχάρδο ΙΙΙ» που είναι τα πρώτα που ήθαρουν στη μνήμη καθενός που νοιώθει αληθινά όταν μιλούν για τη μεγαλοφυία του Σαίξπηρ. Διαβάσαμε τώρα τελευταία την κρίση κάποιου θεατρικού, που φανέρωνε την άπορία πως ο κόσμος μπορεί να χειροκρο-

τεί έργο που αντιστρατεύεται στις ήθικες άρχές του. Έμεις δέν εκφράζουμε καμμιά άπορία σα γνωρίζουμε πως σήμερα το θέατρο δέν έχει τον ίδιο προσορισμό με την εκκλησία καθώς την παλαιά εποχή. Ο κόσμος χειροκροτεί, τι είναι δυνατό και ωραίο αδιάφορο αν στηρίζεται στην παραδεχομένη έντιμότητα και ήθική. Ο κόσμος με όλη τη φρίκη που νοιώθει για το Ριχάρδο σα στέλνει τους φονιάδες να σκοτώσουν τον αδερφό του Κλαρεντίας, με όλη τη λύσσα που του γεννά ή υποκριτική και άισχρή διαγωγή του στη λαίδη Άννα, τον χειροκροτεί και φωνάζει: ζήτω. Έτσι και στο Χάμλετ. Με όλα τα έρωτηματικά που αφήνει το θεατή, ν' απευθύνει στον έαυτό του σε πολλά σκοτεινά σημεία του, ένθουσιάζει και άρέσει. Έχει τη δύναμη που συναρπάζει. Και κει ακόμα που είναι όλος διόλου άκατανόητος εξασκεί μιιά υποβλητικότητα.

Ο Χάμλετ ανεβάστηκε την προπερασμένη Παρασκευή από τον Οικονόμου στο Δημοτικό Θέατρο. Για τον πρωταγωνιστή δέν είχαμε καμμιά άμφιβολία. Ο άλλος ήσασος που ήθαιζε το έργο μας έβαζε σε άνησυχία. Το να ιδεί κανένας τον Οικονόμου τέλειο Χάμλετ είναι ένας λόγος. Το να ιδεί όμως ένα λιάπη για Λαέρτη, μιιά πρόωρα άναπτυγμένη μπεμπέκα που νιαούριζε απ' την αρχή ως το τέλος για Όφηλία και για Οράτιο έναν κάποιον που μας ήμίριζε τις μαθητικές παράστασης που δίνουν στα έσωτερικά σχολεία, είναι πολλοί λόγοι. Στην Οράτιο σημειώσατε πως στηρίζει ο ποιητής όλη την ήθική βάση του έργου. Για να φανερώσει πως ο Χάμλετ έγινε καθοδργος οδηγούμενος από τη δύναμη του άνυπερβλήτου μοιραίου και όχι από άιμόχαρα ένστικτα, τον παρουσιάζει ως την τελευταία στιγμή της ζωής του που κάθε του άίστημα έχει μεταβληθεί σε μίσος, ν' αγαπά με άφροσύνη που συγκινεί τον Οράτιο, τον τίμιο και τον ήθικό φίλο του. Για το βασιλέα Κλαύδιο και τη Γερτρούδη είναι περιττό να μιλήσουμε. Όσοι τους είδαν ως ένώσουν τα νευρικά γέλοια τους με τα δικά μας. Όσοι δέν τους είδαν ως φανταστούν ότι θελήσουν και με τον επιτιμητικώτερο συλλογισμό τους ως είναι βέβαιοι πως θα κοιτοζυγώσουν την πραγματικότητα. Μά γι' αυτούς δέν υπήρχε λόγος να μιλήσει κανένας. Πρόκειται για τον Οικονόμου. Το δύσκολο, τον άπάνταχο αυτό ρόλο του Χάμλετ δέ χρειάζεται συζήτηση πως έννοιωσε βαθεία. Ίσως στα ήρωικά μέρη του έργου να μη στάθηκε καλά, μα αυτό πρέπει πάλε ν' αποδοθεί σε άφορμές που δέν εύνονται αυτός. Πολλές φορές ένα κατάλληλο άνάστημα, μιιά

κατάντησε κι αυτό... Τί μᾶς νοιάζει τὸ κάτου κάτου! Ἄν ἀνταποφθεῖς λοιπόν, καθὼς λέξ, μὲ τὸν ἄντρα της...

— Τὸ ξέρω, θά μ' ἀρχινήσει τὰ παιδάκινα, τίς σά-
χλες... Πῶς δὲν ἤρθες ἀπὸ τὸ σπίτι;... Τί ἔχεις μαζί μας;...
καὶ τὰ βαφίμα... τὰνδιδέω ἢ' αὐτά...

— Πῆς πὼς θέλεις νὰ πιάς...

— Ὅχι, δὲ θά πιάω... σοῦ τὸρξίζουμα...

— Καλά· πάμε τώρα μέσα...

Καὶ τὸν τράβηξε μέσα, στὸ γραφεῖο. Τοῦσε γιὰ τὴν
κ. Βήτα, ποῦ τὴν εἶδε τὸ πρωτὶ, στὸ ξενοδοχεῖο της.

— Νὰ σοῦ πῶ, νόστιμη γυναικούλα, πολὸ νόστιμη...
Κ' ἐγκολούτακη... Τὰ κοφεντιάσαμε σὺν παλαιοὶ φίλοι...
Ξετρελλεμένη, λέει, μὲ τὸ ἔργο μας...

— Χμ! ἔκαμε ὁ Λάμπρος.

— Ἄρισε τίς γκρίνες σου... Θά πᾶει νὰ γραφεῖ, σί-
μερα κούλας, μέλος καὶ στὴν «Ἐργατικὴ Λέσχη». Τῆς τὸ
σύστησε ὁ κ. Φαρδὴς, μόντε.

— Ὁ πὺν συντηρητικὸς ρωμιὸς...

— Τῆς τὸ εἶπα. Τῆς εἶπα πὼς οἱ περισσότεροὶ κεῖ μέσα,
ποῖς λίγο ποῖς πολὺ, κοροιδεύουν καὶ τὴν ἰδέα καὶ τὸν
ἑαυτὸ τους, πὼς βρήκανε σ' αὐτὴ τὴ Λέσχη καταφύγιο ὄλ-
οὶ ἀφιβίσιδες, τῆς τὰ εἶπα μὲ τὸ νὶ καὶ μὲ τὸ σῆμα, μὰ
ξέρεις τί μοῦ ἀπάντησε ;

— Ἔβναι ὅμως τόσοι καθὼς πρέπει κύριοι κεῖ μέ-
σα !...» Καὶ μοῦ τῆσε τόσο γλάκ' αὐτὸ τὸ «καθὼς πρέπει»
της, ποῦ μ' ἀποστόρωσε...

Τόσα μόνον γιὰ τὴν κ. Βήτα. Ὑστερα μιρῆκανε σ' ἄλ-
λες κουβέντες, σοβαρώτερες, τῆς δουλιᾶς τους. Καὶ τὸ βρωδι
βρωδι, σὰ σφυρίζε ἢ μεγάλη σφυρίχτρα, καὶ τέλειωσε ἢ
δουλιᾶ, γυρίσανε μαζί στὴν πόλη, ἀργοπερπατώντας καὶ
κουβεντιάζοντας.

— Ἀπόψε, εἶπε στὸ Λάμπρο ὁ Καλῆς, θά γράμε μαζί.

τόσο τὸ γράμμα τοῦ Παλμίδη... Ναι !... Ναι !... Θάρθει
νάπομωσήμερο... Τί εἶπες ; μίλα καθαρώτερα... Καλά...
Σ' ἀκούω τώρα... Λέγε !... Γιατὶ ξέρες, Χάρη, στὴ θύμη-
σή σου ξεκουράζω τὴ σκέψη μου... Ὅχι, τι κι ἂ μοῦ συμβεῖ,
θά σοῦ τὸ μπιστεντῶ... Θὰ σὲ φέρω σιμά μου νὰ μοῦ κρα-
τήσεις συντροφιά, νὰ μὲ παρηγορήσεις, καὶ κάποτε, νὰ καὶ
κάποτε, καὶ νὰ μὲ συμβουλέψης !... Ὅταν... Καλά !... Σὲ
λίγο θάρθῶ στὸ ἐργαστήρι καὶ τὸ βλέπω μοναχὸς μου...

Κι ἀπίθωσε τὸ ἀκουστικὸ στὸ τραπέζι κοιτάζοντας τὴ
Χάρη κατὰματα καὶ καρτερώντας κάπιο λόγο της γι' ἀντι-
μοιβὴ τοῦ ἠρωῖσμοῦ του. Γιατὶ τὸ πίστενε πὼς ἔκαμε
ἠρωῖσμὸ μεγάλο, ἔτσι μιλώντας της, καὶ μάλιστα σ' ἐνικό.
Ἡ Χάρη σὰ νὰν τὰ καρτεροῦσε ἀπὸ καιρὸ τὰ λόγια τοῦ
ἄκουσε, δὲν ξαφνιάστηκε καθόλου, μὰ ἔτσι, καθὼς τῆς ἄρσε
νὰ κρῖβει ὅ,τι εἶχε μέσα της καὶ νὰ δέχνηται πὼς μὲ ὄλα
πάψει κι ὄλα τὰ περιπαίζει, τοῦ εἶπε χαμογελώντας :

— Μὰ τὸ καταλαβαίνετε πὼς μοῦ κάνετε ἐρωτικὴ ἔο-
μολόγησι ;... Καὶ νὰ σὰς ἄκουγε ὁ Ἄντρεῆς !...

Ὁ Λάμπρος τᾶχισε. Γιὰ μὴ σιγνῆ σιωπώπασε. Ὑ-
στερα, ἀμέσως, βιάθηκε νὰ γαληνέψη καὶ τῆς ἀποκορβήκε
μὲ τόνο ξερὸ :

— Δὲ θυμάμαι νὰ σὰς εἶπα τίποτα... Ξέρετε, εἶμαι
τόσο ζαλισμένος... Ἔπειτα καὶ κάπιο γράμμα...

— Ἄ, τὸ γράμμα τοῦ Παλμίδη...

— Μπα !... Τὸ εἶπα κι αὐτὸ ; Μὰ εἶμαι γιὰ τὰ σίδε-
ρα... Σὲ καλὸ μου !...

Ἡ Χάρη ἐπέμενε πεισματικά.

— Λὲ θυμόσατε ὅσα εἶπατε ;... Φινικιά ! Τὰ ἔργα-
τε, γιατί ἴσως δὲ βρήκανε τὰ λόγια ἀπὸ τὴν καρδιά σας...
— Σὰς παρακαλῶ...

Ἡ Χάρη ἤρθε σιμά του, πολλὴ σιμά του, σκεδὸν ἀκ-
κουμποῦσε πᾶνον του. Ἐνα ἄφρομα λεφτὸ λεγτοῦταιζο ποῦ

ἔζηγνύσαντε ἀπὸ πένου της, ἀνακατωμένο μὲ τοῦ κομποῦ της τοῦ βεγγόλλιγγου τὸ ἄσθμα, τὸν ἔλαυζε καὶ τονὲ μεθοῦσε.

— Δὲν ἀξίζει νὰ κρυβόσαστε ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν εἰναρό σας... Δὲν εἶναι ἀντροῦκο αὐτό... "Ὁ, τι ἀοχνησάτε νὰ μοῦ λέτε, τελώστε το... Γιατὶ κοιμηθήτε ; Ἐγὼ ἂν ἀποφάσιζα νὰ σὺς πῶ ὅ, τι ἔγω στην καρδιά μου, δὲ θὰ βεβαιώζα...
Ὁά..."

"Ὁ Ἀμίτρος μεθρημένος ἀπὸ τ' ἄσθμα κι ἀπὸ τὶς κουβέντες της, ἀράωσε τὸ χέρι του καὶ τὴν ἔπασε πρὸς ἀπὸ τὴ μεση της, ἔτοιμος νὰ τὴ σῶει στην ἀγκαλιά του, νὰ τὴ λιώσει στὰ φιλιά. Μὰ τὴ στιγμή τοῦ ἐξαφάνισε τὸ κίνημα, ἔνω γὰί ! γὰί ! γὰί ! ἤχεθ' οὗ της συγλάωνισε τὰ πλάγια στῆθια, καὶ τὸ χέρι τοῦ Ἀμίτρου ἔπεσε ἔξω.

— Μὰ εἴμαστε γιὰ γέλια !... Ἀέ γελᾶτε καὶ σεις ;... Χαί γὰί ! γὰί ! γελᾶτε, καλέ !... γελᾶτε !...

Καὶ τὸ γέλιο της ἴσο πῆγανε καὶ θυνώσανε καὶ συμαρτισμὸ δὲν εἶχε. "Ὁ Ἀμίτρος παρουνόθηξε κι αὐτὸς στὸ γέλιο. Τὸ καλῆτερο ποῖχε νὰ κίναε. Τι ! Νὰ θυμώσῃ, νὰ ηδύσει καὶ νὰ γίνοι κοιμητός ; Δὲ βιάζεσαι !

— Τι ὄραία ποὺ εἶναι ἡ ζοή !... της εἶπε.

— Καλέ, τί ὄραία ; Γιατὶ γέλια, πέτε, γιὰ γέλια !

Καὶ δὸς του γέλια καὶ μόνο γέλια ἴσχυε τὴ στιγμή τοῦ πῆδησε στὸ ἄλμαρὸς ἀμύξια της φάμαρκαυς καὶ κίτησε γιὰ τὸ σῆμα της, φωνάζοντας στὸ Ἀμίτρο :

— Στὶς ἐνωὶ τὸ βραδί !... Κοιτάξτε, μὴν ἀγγήσαστε πρεσόντερο !...

Ὦν ἔργονε ἡ Χάση, ὁ Ἀμίτρος πέρασε ἀπὸ τὰ διύματα ἐργαστήριου, ἔρηξε μιὰ ματιά, ἔδωσε κίμαυ διαιτηγῆ, σπρονόληξε καί, κι ἀπὲ πῆγε καὶ κἀθισσε στὸ κηπάδα, στὴν ἴδου πολυτόνω καὶ καθότανε ἡ Σάση πρὶν, ἴσχυε τὸ μεσημέρι. Ἐξὸν ἀπὸ τὸν Καλό, γιὰ κάθε ἄλλο, λαίπει ἀπὸ τὴ γράμαρκα. Ἐτίμα διαιτηγῆ ἔδωσε. Εἶπε καὶ τοῦ φέγγανε καί

— "Αςουσε, Ἰνάση, τὸ καὶ τὸ συνέβηκε. Αὐτὸ της εἶπα, αὐτὸ μοῦ εἶπε, κ' ἔφατα ἀμέσως, μόλις ἔσπρῃσε τὴ σπαρτὴ τὴ λέξη, ἔσπρῃσε οὐ γέλια, σ' ἀνωθεματισμένω τὰ γέλια, ποὺ μὲ πρῶσανε σὺγκομο !...

— Δοιτὸν τὸ γέλιο της... ἠ ! ; Αὐτὸ σ' ἐνοχλεῖ, τὸ γέλιο της... Κοιτῶς ποὺ εἶσαι !... Μὰ δὲν τὸ κητωαβάνειας τὸς μὲ τὸ γέλιο ἔτησε νὰ σοθεῖ ;

— Νὰ σοθεῖ ; Μὰ ἀπὸ τί νὰ σοθεῖ ;

— Νά, ἀπ' αὐτὸ ποὺ πῆγανε νὰ πύθει... Τροχῆρημένη ἀπὸ τὰ λόγια σου, ἀπὸ τὴν ἀνόρη ἐπιμαρτέγηή σου, πῆσε τὸν κητῆρογο καὶ πῆγε κι αὐτὴ νὰ σ' ἀνοίξῃ τὴν καρδιά της... — ἔχει κηχιδιά ;... μὰ εἶδε πὸς δὲ σπρέθει, πὸς σπρονόβάνεται ἔτσι ἡ κηρηράνευα της, πὸς κίναετα ἡ κηστρηγία της, κ' ἔβρισε τὰ γέλια...

— Ἴδοὺ ἀνάτοδα τὴν ἔγεις πρημένη...

— Ἐτίμα εἶναι... ἔσον με ποὺ σ' τὸ λέω... γι' αὐτὸ δὲ δὲ θέλησαι καὶ νὰ σκετιστῶ μαζί της... Κι ἂ θεῖς νὰ μ' ἀκούσῃς, μὴν πᾶς ἀπὸψε σῆμα της, μὴν πᾶς οὔτε ἀέγιο, κἀνε μέσος νὰ πᾶς, καὶ θὴν τὴν πᾶς δεῖς νὰ κητενωθεῖ, νὰ σοῖθῃ δὸς σερνάνειν... Ὁί τέτοι κηκακῆρες, οἱ τάχα πρηθήσανοι καὶ κηχοῖ, ἔτσι θέλουνε γιὰ νὰθῶνε σὲ λογαριασμοῦ... Ἰσάπ' της πὸς σοῖτηγε μιὰ βιαστικαὺ δονιά τοῦ δὲν κηχοεῖς νὰ τὴν ἀνωβάνεις ..

— Ὁσῶσο...

— Ἐτίμα ! "Ἢ ἔτσι, ἡ ἄλλωὺς θὴν τὸ κηῖσεσα κἀθε τόσο τὸ γέλιο της !...

— Μεθεάγιο νὰ κηχοεῖσῃμερο ἄπως ὀ' ἀντακωθῶ μὲ τὸν ἄντρον της στὴν « Ἐργαστηγῆ Ἀέση ».

— "Α, πᾶς καὶ ἡ ἀρενωὶ του σ' αὐτὴ τὴ σφῆγγο-φωλιά ;

— Εἶναι μέσος !...

— Μοσῖ, κητῆρο !... Τῆς κηόδας, κᾶετες, ἰσῶσο πᾶ.

φανερόμα του μέσα καὶ τ' ὀλόγυρα κόσμου. Μιλοῦσε γιὰ γέλιο διὰ ποιήματα, γιὰ Τζην, γι' ἀρχαῖο θέατρο, γιὰ ποιήσι, γιὰ τὶς ὁμορφῆς τῆς Φύσης, μὲ τὴ φωνή της τὴ σιγανή, τὴν κομμένη, τὴ χαδίφα της φωνή, καὶ ὁ Λάμπρος τὴν ἀκούει ἀχόρταγα, καὶ ρουφῶσε τὰ λόγια της, μέλι τοῦ Ὑμητοῦ... μονάχα μέλι; — καὶ ἡ ψυχὴ του ἀκκοιμητημένη πάνου τῆς εἶταν ἔτοιμη νὰ ξεγυθῆ σὲ ἕννο τρανῆς καὶ ἀτέλειους ἀγάπης.

— Πόσα χρόνια περῶσαν ἀπὸ τότε ποὺ γνωρίζομαστε!... τοῦ λέει ἡ Χάρη μελαχολικά, ἀφίνοντας τὴ ματιά της νὰ πλανιέται κάτον, μακριά, καὶ ποὺ τὰ κυψάρισμα τοῦ νεκροτημίου ὑφονόντουσαν ἀνάερα σὺ διάφανο σῦβαμπο σὺ δάχτυλα, κατὰ τὸν ποιητὴ, ποὺ δείχνουν τὸν οὐρανό.

— Πόσα χρόνια γνωρίζομαστε!... Τρία ἀλάκαιρα χρόνια!...

— Γιὰ φανταστεῖτε! Καὶ γοὺ θαρρῶ πὸς εἶτανε γιὰς ἀκόμα ποὺ σὰς πρωτόεδα... θυμάστε;... κορίτσι τότε, σὺ σπύτι τοῦ Πιετρή...

— Τρία ἀλάκαιρα χρόνια! Ξακολούθησε ἡ Χάρη. Καὶ ξάρφω εὐχρονιὰς του μιά παρῆξεν, ἀνεγματοκὴ ματιά, τὸ νὲ ρότιος:

... Γιὰ πείτε μου... ἀλήθεια... ἂν οἱ σκέσες μας δὲ μένανε ἔτσι, ἀπλὴ φιλία, θὰ διαρκούσανε ἴσαμε σήμερα;

Καὶ γέλασε τὸ γέλιο της τὸ δυνιατό, τὸ κακό, τὸ παγερό—τὸ ἴδιο γέλιο τὸ σημερνό, ποὺ ὁ Λάμπρος, ξαπλωμένος ὄφρες καὶ ὄφρες στήν πολτρούνα, ἀγωνίζοτανε νὰ τἀναλάσει, νὰ δεῖ τί βγαίνει ἐπιτέλους ἀπ' αὐτό; ἀγάπη συγχατημένη, ἀναισθησία προσποιημένη, ἢ κορότευξη καὶ κοινή κοκεταρία;

Στὸ γέλιο της προσπέθησε νὰ δώσει μιά ξήγησι ὃ Καλῆς, ποῦθε ἰαπομεσήμερο, κατὰ τίς τρεῖς, στή φάμαρκα καὶ καὶ τὸν βρήκε καὶ, σὺ περιβολάκι, βυθισμένονε στὶς σκέψεις του καὶ στὶς μελαχολίες του.

λέγο γέλιο καὶ διὰ ἀγά καὶ μ' αὐτὰ γιοιμάτισε. Ποῦ ὄρεξη γιὰ δουλιά!

Ὑστερ' ἀπὸ τὸ γράμμα τοῦ Παλιμίδη, ἦθε ἡ Χάρη νὰ τὸν ξενειρῆσει, νὰν τοῦ κόψει κάθε ὄρεξη γιὰ δουλιά. Τῷ φερνε ἀπὸ δῶ, τῷ φερνε ἀπὸ κεῖ, ἀδύνατο νὰ ξηγήσει τὴ σημερνὴ του τὴ μπουκαάδα. Σὰ μυθητοῦδι ἀπειρο φέρθηκε. Ἀκοῦς ἐκεῖ νὰ καθῆσει νὰν τῆς κάνει ἐρωτικὴ ξομολόγησι, καὶ μάλιστα τόσο ἄκαιρα καὶ τόσο ἀνόητα! Τὴν ἀγασταί, νά, τῷ φερ, μπορεῖ νὰν τῷ φερει καὶ αὐτῆ, τόσο τσιχαπίνα καὶ τετρατεριασμένη ποὺ εἶτανε, μὰ ἴσια ἴσια τὴν ἐγάτη του φρονιτῆ νὰ τὴν κραταίει κρυμμένη σὺ κατάρθεα τῆς ψυχῆς του,

... σὺν κάτιο μπάλασιο
ποὺ τὸ περιάζει καὶ ἡ δειλότερη ἀχτίδα »

Καὶ θυμήθηκα τοὺς στίχους τοῦ Ποιητῆ, ποὺ ἡ ἴδια κιόλας, ἓνα ἀνοιξιότιζο δειλιανό, σ' ἓνα μοναχικό περιότιζο τους, κάτου στὸν Ἐλαιώνα, τοὺς ἀπάγγειλε σιγανὰ μὲ τὴ χαδιάρικη καὶ σαγηνευτέρα φωνή της :

Τὸν Πόνου σου ἐδῶ πέρα μὴ τὸν παραιτῆς,
μὲ μιά φροντίδα μητρικὴ ταξιδεψέ τον,
ὅπου ζοῆ, ὅπου ὄνειρο, σὺ μακρινά καὶ σὺ ψηλά,
καὶ πῆγανέ τον ἴπτερα καὶ οὐφορῦεψέ τον
ἐκεῖ στή χώρα τὴν κατάνακρη τοῦ ἀμίλητου
τὰ μάτια του σφιδάξωξε καὶ θάψε τὴ φωνή του,
καὶ ἂν ἴσως δὲ βαστάξωξενε τὰ μάτια του καὶ κλείσουνε
κλείσες καὶ ἐσὺ τὰ μάτια σου καὶ πέθανε μαζί του.

Τὴν ὄρα ποὺ ἔπροπε νὰν τοὺς θυμηθεῖ τοὺς στίχους τοὺς ἀθιάντους, δὲν τοὺς θυμήθηκε. Καὶ τώρα εἶναι ἀγά

τιά. Ἡ Χάρις, τῶςες, γυρίζοντας στίρι της θάλας τοῦ Ἀντρέα :

— Καί, δὲν ἔξεις !... Κι ὁ Λάμπρος, ὁ τόσο σιπη-
ρός δά... Μποῦ νά ο' τά λέω ; ποῦ νά σ' τά λέω !...

Καὶ θὰν τοῦ κατύσγωνε μὲ τὸ νι καὶ μὲ τὸ σίγμα ὄλα τὰ λόγια του, ὄλα, γιὰ τὴν λέξη λεονάδα δὲ θὰν τῆς ἔφανε.

Καὶ νά, αὐτὸ εἶτανε τὸ σκοτεινὸ σημάδι ποίησε σὲ αὐτήν, καὶ τὸν ἐγώμαξ, μὰ ἀλαφράδα, μὰ μανία νὰν τὰ κοροϊδεύει ὄλα καὶ μ' ὄλα νὰ γελᾷ, κι ἄς ἔτασε, κι ἄς ἔγωνότανε κ' ἦ ἴδια μέσῳ τῆς. Ἐσοσῶ χροῖνια γινώθι-
ζόντανε, μπαυόβγυανε στίρι της σὰ φίλας σενός, σὰ δι-
κός, οἱ διὰ τοὺς μοναχοὶ ἀπειρὲς φορὲς περιστατο βγαίνανε, φίλο της γκαρδικὸ τὸν ἔλεγε, ἀδεσφὸ, μὰ τί τὰ θέτε, ὅση μπιστοσύνη κι ἂν τοῖδεγενε, ὁ Λάμπρος πιάκιζε νὰ μὴν προδοθεῖ, νὰ μὴν τῆς ξεσκεπάσει πέρα πέρα τὴν ψυχὴ του. Τὴ φοβότανε, φοβότανε τὸ γέλιο της, ποῦ ὄσο κι ἂν τὸ βροσε κατρωμένο ἄμα τῆς τὸ γεννοῦσαν ἄλλοι, τόσο τὸ τρώμαξε νὰν τῆς τὸ γεννήσει αὐτός.

Κ' ἔπειτα ἡ Χάρις εἶτανε καὶ λίγο κοκετούνα τῆς ἄγε-
σε νὰ παύει μὲ τὸν ἔρωτα, νάχει θύματα — καὶ νὰν τάγα-
δίξει κάποτε μὲ καμάου. Ὁ ἄντρας τῆς, ὁ Ἀντρέας, ὁ
καλοκαγάθος, ποῦ ἡ μόνη του ἔγνοια εἶτανε νάχει ὁμορφὴ
γυναικία καὶ ποῦ τὸ καμάγωνε νὰν τονὲ ζηλεύουνε γιὰ διαί-
τη καὶ νὰν τὸν ὀρέγονταν κι ἄλλοι, λεφτὸ δὲν ἔδινε γιὰ
τῆς ἀλεπτᾶλλῆδες ἐρωτοποιῆς τῆς. Τί ; ὁμορφὴ γυναικία εἶ-
να, ἄς τὸ γλεντήσῃ ! Καὶ στὰ ἴσπερα, ἔλεγε, τὴ γυναικία εἶ-
σου ποῖται νὰ τὴν ἀρπῖνεῖς νὰ γάστει μεγάλες μικρολεπτε-
ριὲς γιὰ νὰ σοῦ δίνετα σένα μὲ πεισοῦτερο κέφι καὶ νὰν τὴ
χάρισται ἀνετότερα. Μ' αὐτὲς του καὶ μ' αὐτὲς τῆς φιλοσο-
φουῆς ἰδέες του τὰ κατάρπασε ὁ ἑοίτης νὰ μὴν ἔχει γκαί-
νιες στίρι του καὶ νὰ ἔστ' ἑσὴ χάρισαίμενη.

Στὸ χαρκατῆρα τοῦ Λάμπρου ἡ τέτια ἑσὴ δὲν κιάποτε-

κότανε, μεγάλες φορὲς μάλιστα τοῖσπερα κι ἀηδία, μὰ συμ-
παθοῦσε τόσο τὴ Χάρις, τί λέω συμπαθοῦσε, τὴν ἀγαποῦσε
τόσο, ποῖτανε κι αὐτὸς κλειστὰ μᾶτι, σὰν κιάλοκαθος σὺ-
ἔργος, καὶ στοῦ Ἀντρέα τὴν ἀνεπικατότητα καὶ στῆς Χάρις
τῆς ἐρωτοποιῆς.

Τονὲ ποῖνῶτανε ἡ συντροφιά τῆς. Μαζὶ τῆς νᾶναι, νὰ
τὴν ἀκοίει, νὰν τοῦ κομβεντιάσει, κι ἄλλο τίποτα δὲν ἤθε-
λε. Πολλὲς φορὲς μάλιστα ἔφτανε, ψυχολογόντας τὸν ἑαυ-
τό του, νὰ φανταζέται πὼς ἔρωτα γιὰ αὐτήν δὲν ἄστα-
νότανε, μὰ μόνο ἀπ' ἡ ἐγκαλιότητα νὰ βέβαιετα μᾶζὶ τῆς,
ἀκόμια καὶ νὰ ἔσγει πὼς εἶναι φίλος της γκαρδικός. Ἐ-
λοῦθος, βέβαιε, τὸν ἑαυτοῦ του, διακολογῶσε στὸν ἴδιο τὸν
ἑαυτοῦ του τὴ δειλία του νὰν τῆς ἀποίσει τὴν κιαθιά του,
νὰν τῆς δειξέι τὸ πόνο του τὸ βίβη, νὰν τῆς πεῖ πὼς τὴν
ἀγαπᾷτε ἰσθλά, ἰσθλά. Κ' ἔτσι τὰ χροῖνια κιάλοστανε χω-
ρὲς τίποτα νᾶλλᾶσει σὲς σκέσας τους, χωρὲς εἶνα βῆμα πρὸς
τὰ ἔμπρος, τὸ ἀποφασιστικὸ τὸ βῆμα ποῦ ὁ Λάμπρος κάθε
φορὰ ποῖτανε μόνος μᾶζὶ τῆς τὸ θιασοῦσε γεννημένο, μὰ
ποῦ καὶ κάθε φορὰ τὸ ἀντίβῶτανε γιὰ κατᾶλληλότετη περι-
στασι).

Καὶ ἡ κατᾶλληλότετη αὐτὴ περιστασι δὲν ἔρχότανε πο-
τέ. Ἡ κι ἂν ἔρχότανε, κοτυὰ τὴν ἔδιωχνε. Νά, μὰ φορὰ,
δειλία κιάλοκαθιαύτικα, βρεθῆκε μᾶζὶ τῆς στὸ θέατρο τοῦ Διο-
νύσου. Κεῖνη καθότανε στὴν ἔδρα τοῦ «ταξίος Αιονύσου»,
κεῖνος πᾶν τῆς, στὴν ἔδρα τοῦ «Πηλοχορῆστον ἔσηγητοῦ». Ἐἶχανε
ἔρχαστῆι καὶ μὲ τίς κουνβέντες, λογιῆς κουνβέντες, καὶ
τοὺς βόηκε τὸ σουσουτο — «γὸδῖνο σουῖούτο» ἴγου μισο-
φῶσα». Στὸν Ὑμητοῦ ἀνᾶτανε δᾶλγυιο τὸ φεγγάδι. Τα-
λίγη δᾶόγυγα καὶ στὴν ψυχὴ τους μέσα γαλήνη. Ἡ Χάρις
βῆνοκότανε σὲ μᾶ ἀπὸ τίς καλὲς τῆς ἔκλεινες στίγιες, τῆς
ἔχωποστῆς καὶ τίς ἀγιασμένες, ποῦ εἶτανε ὄλο ψυχή, ὄλο
κιάλοσῆνη, ὄλο συμπᾶνῆ καὶ θιασιστὸ γιὰ κάθε διαδέπτὸ

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΣΑΒΑΤΟ

Ίδιοκτήτης: Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΔΡΟΜΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ, αρ. 4, ΑΘΗΝΑ

Συντρομή χρονιάτικη: Για την Ελλάδα και την Κρήτη δο. 10. Για το εξωτερικό φρ. χρ. 12,50.—Για τις επαρχίες δεχόμαστε και τρίμηνες συντρομές (1 δο την τριμηνία).—Κανένας δε γράφεται συντρομητής ἄ δὲν προπληρώσει τὴ συντρομή του.

20 λεπτά τὸ φύλλο.—Τὰ περασμένα φύλλα πουλιούνται στὸ γραφεῖο μας διπλὴ τιμὴ.

Βρίσκεται στὴν Ἀθήνα σ' ὅλα τὰ κιάσκια, καὶ σὲς ἐπαρχίες στὰ πρακτορεία τῶν Ἑφημερίδων.

ἀνάλογη φωνὴ σκεπάζουν μερικὲς ἀτέλειες κινήσεων, σκηنيκὲς δηλαδή. Ὁ Οἰκονόμου μὲ τὰ σκηνικά του, μὲ τὴ δράση του ἐνσαρκώνει καὶ τὸ φανταστικώτερο ἥρωα. Γενικὰ εἶχε ὄχι ἐπιτυχία, μὰ κάτι περισσότερο. Εἶναι ἀδύνατο μάλιστα νὰ λησμονήσουμε τὴν ἀμίμητη, τὴν ἀφραστή στιγμή στὴ Β' σκηνὴ τῆς Π'. πράξης πού ξεπλωμένους στὴ γῆ παρακολουθεῖ τὴν ἔκφραση τοῦ βασιλέα τὴν ὥρα πού παρασταίνεται (σκηνὴ ἐπὶ σκηνῆς) τὸ δράμα μὲ τὴν ὑπόθεση τὴν ἀνάλογη μὲ τὸ δικό του κακούργημα. Τὸ γέλιο του τὸ γεμᾶτο σαρκασμοῦ, ἡ προσποίηση τῆς προσποίησης, ὁ εἰρωνικός καὶ πικρὸς τόνος τῆς φωνῆς του ὅσες φορές ἀποτείνει στὸ βασιλέα, πού ἀρχίζει νὰ ταράζεται, ἐρώτηση πού νὰ τὸν κεντᾶ βαθύτερα ἀπὸ τὴν παράσταση τοῦ ἔργου πού παρακολουθεῖ, καὶ τέλος ἡ ἔκφραση τῆς ἀγρίας εὐχαρίστησης ὅταν ὁ βασιλεὺς ἀδύναμος ν' ἀντισταθεῖ στὴν πίεση τῆς συνείδησός του, σηκώνεται: τρέμοντας καὶ φωνάζει: «Φῶτα, φῶτα», εἶταν ἀλήθεια σημάδια ἀσύγκριτα τῆς δραματικῆς τέχνης τοῦ Οἰκονόμου. Μὰ ὁ κόσμος ἐκεῖνῃ τῇ στιγμῇ δὲν ἐνοίωσε τίποτα. Καὶ μόνο σὲ μὴν ἄλλη σκηνὴ πού ὁ βασιλεὺς βγάξει ξεφωνητὰ καὶ γόους, σὰ βραχνιασμένους πουλητῆς τῆς παλαιᾶς ἀγορᾶς, τὸ νοήμον κοινὸν (;) ἐνθουσιάζεται καὶ χειροκροτεῖ. Στὴν τελευταία σκηνὴ τῆς μονομαχίας εἶταν καὶ πάλι ἀμίμητος. Ποιὸς ἄλλως ἔφυγε ἱκανοποιημένος ἀπ' τὸ θέατρο; Ἀπ' τὸν

Οἰκονόμου δὲν περιμέναμε ἱκανοποίηση. Σὲ κάθε ἔργο πού ἀναγγέλλει φανταζόμαστε ἀπὸ πρὶν τὴν ἐπιτυχία του. Αὐτὴ ἔμως εἶναι πάντα πὺ καταπληχτικὴ ἀπ' ἕτι τὴν προσμέναμε. Μὰ τί νὰ γίνε; Ἐταν τὸν ἀντιλαμβάνομαστε νὰ φωνάζει ἀπ' τὴ σκηνὴ κάποιος πού δὲν παρουσιάστηκε στὴν ὥρα του; Μὲ ποιὸ τρόπο μποροῦν νὰ κολαστοῦν τέτοια χάσματα; Κατὰ πόσο ἡ ἐντέλεια τοῦ Οἰκονόμου μπορεῖ νὰ μᾶς ἔχει ἀνοιχτὰ τὰ μάτια μας μόνο σὰν πρόκειται νὰ βλέπουμε τὸν ἴδιο; Ὁ κόσμος ἐχειροκρότησε κ' ἐχειροκρότησε τὸν Οἰκονόμου. Γιατί κανένας δὲν πῆγε νὰ ἴδῃ τὸ ἔργο. Τὸ Χάμλετ μὲ θίασο τέτοιο ἂν ἔμελλε νὰ παρακολουθήσει: ἔπρεπε πρὶν νὰ συνεννοηθεῖ μὲ τὴ συνείδησός του. Ὅλοι πήγαν γιὰ νὰ ἴδουν τὸν Οἰκονόμου. Καὶ γενικὰ ἔμως τώρα πού τῶφere ἡ στιγμή πρέπει νὰ ἐμολογήσουμε πῶς ὁ Οἰκονόμου στέκεται καλύτερα (δηλαδή τόσο πού κανένας ἄλλος δὲν μπορεῖ νὰ σταθεῖ) στὸ σύγχρονο σκαντιναβικὸ δράμα. Καὶ ἀφοῦ μάλιστα ἐδήλωσε πῶς εἶναι ἡ τελευταία του ἐμφάνιση (πρᾶμα πού δὲ θέμε νὰ πιστέψουμε), τὸν βεβαιώνουμε πῶς περισσότερο θὰ μένει στὸ νοῦ μας ὡς Ὁσβαλτ στοὺς «Βρυκόλακες» τοῦ Ἴψεν παρὰ ὡς Χάμλετ στὴν ὁμώνυμη τραγωδία τοῦ Σαίξπηρ.

ΛΕΩΝ ΚΟΥΚΟΥΛΑΣ

Τ' ΑΦΗΝΙΑΣΜΕΝΟ ΠΟΥΛΑΡΙ

Ποῦ ροβολᾷς ἀσέλλινο πουλάρι στὸ γκρεμὸ μὲ τὰ καινούρια χάμουρα, τ' ἀσημοκούδουλό σου; Δὲ θλίβομαι γιὰ τὰ λουριά, δὲν κλαίγω τὸ κουδοῦνι, δὲν κλαίω τὸν ἀφέντη σου, μονάχα ἐσένα κλαίω τὸ νιό σου, τ' ἀγορὸ κορμί πού εἶτανε πλασμένο νὰ φέγγῃ σὰν αὐγερινὸς στῆς ζήσης τὰ γιορτάσια. Στὸ στόμα ἄλλοι! τοῦ χάροντα, τυφλὸ σὲ σέρνει ἡ ὄρηί σου Ποιὸς δαίμονας σὲ κέντησε καὶ νὰ χαθῆς ποιὸς σοῦλε; Δὲν κλαίω ἐγὼ τ' ὠραῖο κορμί γερό πού αἰματοστάζει, κλαίγω τὴν ἀχαρὴ ζωὴ, τέτοιο κορμί πού χάνει.

ΚΑΕΑΡΕΤΗ ΔΙΠΛΑ

ΛΑΪΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

Καθίσταται γνωστὸν εἰς τοὺς κ. κ. Μετόχους τῶν προσωρινῶν τίτλων Λαϊκῆς Τραπεζῆς, τῶν ἐμφαινόντων τὴν ἀγορὰν λαχειοφόρων ὁμολογιῶν Ἑθνικῆς Τραπεζῆς 30 ἑκατομμ. 1912, ὅτι παρατείνεται ἡ προθεσμία τῆς πληρωμῆς ἢ ἐνεχυριάσεως ἐπὶ ἕν εισέτι ἔτος, ἤτοι μέχρι 30 Ὀκτωβρίου 1914, ἰσχύοντων κατὰ τὰ λοιπὰ πάντων τῶν λοιπῶν ὄρων τῶν προσωρινῶν τίτλων.

Ὁ Διευθυντής
Δ. ΛΟΒΕΡΔΟΣ

ΛΥΡΙΚΕΣ ΣΑΤΥΡΕΣ

Ἀπὸ τὸ χτίσιμο

- 380 Ἀνήξερι ἔτσι ἐσύντριψε τὸ μάρμαρο ἢ ἀξίνι
καὶ σκόρπισαν τὰ θρύψαλα τοῦ ὄρειου λαίμοῦ
στὴ γῆ τὴ λαφροχώματι, κερόχρωμα ὡσάν κρῖνοι
κι' ὡσάν λουλουδορράντισμα τὴν ὥρα ἐνὸς χαμοῦ.
- 385 Κ' ἐκεῖ ποῦ ἐσχίσθη τὸ κορμί, κατὰ τὴ σκλήθρα,
ἕνας παλμὸς ἐτράνταξε τὸ μάρμαρο κρυφὸς
κι' ὅλη ἔμαργάρωσε ἢ ραγὴ σὺν πῶς κερήθρα
ποῦ σελαγάζει ἐπάνω τῆς τρεμάμενο τὸ φῶς.
Κι' ὅταν τὰ χῶματα ὁ σκαφτιάς τὰ μέριασεν ἀνάρια
- 390 ἐφάνη χρυσοῖσκιωτο τὸ κολοβὸ κορμί,
ποῦ ἀπάνω του τῆς ὠμορφιάς τ' ἀχνάρια
οὐδ' ὁ καιρὸς τ' ἀπόξεσεν οὐδ' οἱ κατατρεγμοί.
Ἔσβυνε πρόσχαρα ὁ καιμὸς σὲ στήθια φαρφουρένια
καὶ τῆς λαγῶνες ἴσκιωναν τρανόσαρκα γχοφιά
- 395 καὶ νῶμοι ἀλαφροστρόγγυλοι, μέση δαχτυλιδένια,
ὅλα μαζὶ, ἐφανέροναν γυναίκεIAN ὠμορφιά.

Τέτοια τὴν εἶδε ὁ Μέρμηγας καὶ μὲ σπουδὴ πολλή
χαρούμενος ἐπῆρέ τὴν στή σκλήτη.

- Κ' ἴστερα ὀλοῦθε σκάρτοντας νὰ βρῆ τὴν κεφαλή
βρῆκε τὴν ἀκρία ἐνὸς ποδιοῦ καὶ μιὰ σπασμένη μίτη.
- 400 Καὶ μηδ' αὐτιοῦ ξεχώθηκε συντρίμιμ ἠδὲ ματιοῦ,
γιατὶ ὅλα ἐκεῖ τὰ ἐσάρωσε γαῖρο τοῦ χρόνου κῆμα,
ἀφήνοντας τὰ τραγανὰ μονάχα τοῦ κορμοῦ.
Γιὰ ταῦτο κ' εἶπε ὁ Μέρμηγας : «Τί κρῖμα
νὰ σβύνουν ἔτσι τὰ ὠμορφα κ' εὐγενικά !»
- 405 Κ' εἶπεν ἀκόμα : «Τί ἄδικο τέτοια περίσσια κἀλλη,
ὁποῦ σπαργάνε ὀλόξεστα κ' ἠδονικά,
νὰ βρίσκωνται ἔτσι κολοβά δίχως κεφάλι !»

Στὴ ζωὴ

- 910 Σκουλήκια καὶ μαμουναριὸ ἐκάναν πανηγύρι
πετάμενα ἢ σαλεύοντα μὲσ' σὺν λιοπύρι
καὶ κάθε λιθαρότοπος ἢ ξέφωτο ἢ χωράφι
λαμποκοποῦσε ἠλιόχροστο σὺν πῶς χρυσάφι.
- 915 Κι' ἀχνοὺς ἀσημοκάπνιστους καὶ μαργαρένια θάμπη
ἐβγάναν στὴν ἀνάσαι τους οἱ λαγκαδιές κ' οἱ κάμπι,
πολύδενδροι, πολύφυλλοι καὶ καλοκαιρισμένοι
κι' ἀράθυμοι σὺν νειόπαντρη γυναίκα βαρεμένη.
Τέτοιο τὸ θέρο ἐφάνταξε κι' ὁ Κράνος τ' ἀποθῶρει
- 920 μὲ τὴν ψυχὴ του πρόσχαρη κι' ὁ νοῦς του τ' ἀνιτόρει
πανώρη, γιατί ἢ μοναξιά τὴ στόχαισι ἔτσι κάνει
καλογνωμοῦσα κ' ἡμερην. Ὡς τόσο ἀπὸ μιὰ στάνη
βγαινάμενο κάθε πουρνὸ τσοπάνη κάποιο
ἔβλεπε, γέρο κι' ἀχαμνὸ καὶ μὲ κουράρι σάπιο,
- 925 ὁποῦ μὲ βιάσι πέρνοντας τὸ κατηφόρι
σὺν δέντρα ἐμπρὸς ἐστέκετο κ' ἐκστατικά τὰ ἐθῶρει
σὺν πῶς ν' ἀναγαλλιάζετο κ' ἐχαροζόπει
ποῦ δεντροβλάστταναν ἐκεῖν' οἱ τόποι
καὶ πλούσια ἐκάρπαιναν τ' ἀνθρώπου οἱ κόποι .

- 930 καὶ σὺν τῷ θεῷ νὰ δόξαζε κ' εὐχολογοῦσε
τῇ γῆ, ποὺ τὰ ἔλεε της πλούσια σκορποῦσε.
Κι' ὁ Κράνος γιὰ στοχαστικὸ τὸ γέρο ἐπίστευέ τον
κ' ἐπὶ τωτοῦ στη στάνη του ἐγύραυέ τον
ἀπάντεχος ν' ἀκούσῃ του λόγιον μὲ νοῦ καὶ κρίση.
- 935 Κι' ὅταν τὸν καλογνώρισε κότισε νὰ ροτήσῃ
γιατί μ' ἀγάπη κάθε αἰγιὴ καυτοῦσε
τὰ δέντρα κι' ἀναγῶλλιζε κ' εὐχολογοῦσε ;
Καὶ γνωμιστικὰ ἀποκρίθη του τότες ὁ γέρος :
-- Διαιτέγω πρὸς ἀνάγκη μου ἀπόσκιο πάντα μέρος.

I. ΖΕΡΒΟΣ

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

*Φῶτος Γιοφύλλης — « Ἀρχοντικά » — Ἀθή-
να, 1913.*

Σέβουμαι τὸ Μαριζώκη σὺν ποιητῇ (τόρα συνεί-
θισαν νὰ λένε ποιητῇ τὸν κάθε ποιῶραφε πέντε δέ-
κα τραγοῦδια γι' αὐτὸ καὶ ὁ Μαριζώκης ἀπὸ τρα-
γοιδιστῆς ἔγινε ποιητῆς), τῇ γνώμῃ του ὅμως ὄχι.
Γράφει γιὰ τὰ τραγοῦδια αὐτὰ τοῦ Φώτου Γιοφύ-
λλη ἕναν πανηγυρικὸ πρὸς φανερόναι τὴν ἀγαθότητά
του καὶ τὴν ἀπέραντη συμπάθεια ποὺ εἶχε στοὺς
νέους ποὺ ἔδειχναν τὸ θιασασμὸ τους γιὰ τὸ ἔργο
του καὶ εἶταν ἔτοιμοι νὰ κἀνουν εἴκοσι ἡδὲς γιὰ τὸ
μεγαλεῖο... τῆς συγκατάθεσός του. "Ο,τι καὶ νῆνια,
τὰ τραγοῦδια τοῦ νέου αὐτοῦ δὲν προξενοῦν καμμιά
συγκίνηση. Εἶναι χωρὶς ζωὴ, χωρὶς νεῦρα. Πουθενὰ
δὲ συναρπάζουν. Τοῖς μαγευτικοῦς ἤχους ποὺ δίνουν
τὴν ἱκανοποίησιν στὴν ψυχῇ, καθὼς λέει ὁ Μαριζώ-
κης στὸν πρόλογόν του, ἡμεῖς δὲν τοὺς ἀκοῦμε. Μπο-
ρεῖ νὰ παρελαίνας μέσα σ' αὐτὰ ζωντανεμένη ἡ ἑ-
φτανησιακὴ ζωὴ, μ' αὐτὴ μᾶς εἶναι ἐντελῶς χωρὶς
ἐνδιαφέρον. Δὲν κρύβει κανένα ξεχωριστὸ θέλημα.
Ἐξὸν πῶς ἂν κρύβει γιὰ τοὺς ἑφτανησιῶτες ἢ κεί-
νους ποὺ τὴ γνώρισαν ἀπὸ κοντά. Θὰ φροντίσουμε
νὰ ταξιδέψουμε ὡς ἐκεῖ πέρα καὶ ὕστερα θὰν τοὺς πρῶ-
με. Νομίζουμε ὅμως πὸς δὲν ὑπάρχουν τοπικὲς ἀν-
τίληψες καὶ αἰσθήματα. Μπορεῖ οἱ ἐκδήλωσες μιᾶς
ζωῆς νῆνια ἄλλες, μὰ τὸ βάθος εἶναι τὸ αὐτό. Ὁ
ἴδιος ἄνθρωπος ζεῖ. Δὲν πιστεύω ὅσοι συγκινοῦνται
ἀπ' τὴς Ballades τοῦ Οὐλιαντ νὰ πῆγαν στὴ Γερμα-
νία καὶ νὰ γνώρισαν τοὺς γέρους τῆς Βυττεμβέργης
μὲ τοὺς δίκαιους νόμους καὶ τὸν ἔρωτά τους στὴν ἑ-
λευτεριά. Οὔτε κείνοι ποὺ ἐνθουσιάζονται μὲ τὰ σκο-
τικὰ δημοτικὰ τραγοῦδια τοῦ Μπέρνς νᾶκαναν τόσο
μαζρονὰ ταξίδια. Ἡ Τέχνη πρέπει ἢ νὰ μᾶς ἀγγίζει
στὴν ψυχῇ ἢ νὰ ὠθεῖ τὴ σκέψη μας στὴν ἔρευνα κά-
ποιου μυστηρίου. Οὔτε ἡ λιγεροὴ ποὺ ὁ καταρράχτης
τῶν ματιῶν της συνεπῆρε τὸν ποιητῇ καὶ φρονάζει
τόρα γοερά: « Βοήθεια », οὔτε ἡ ἀρχόντισσα ποὺ

παῖε στὴν ἐκκλησιὰ μὲ τὰ γιορτινὰ της μᾶς κἀνουν
καμμιάν αἴσθησιν. Πραγματεῦθηκε θέματα ποὺ μπο-
ροῦσαν ἀληθινὰ νὰ γίνονιν ἰσοῦδια μὲ τὸν
ἄμορφο μᾶλιστα σκετικὸν στίχον ποὺ ἔχει αὐτὸ τὸ
λέμε) καὶ δὲν τὸ κατώθωσε. Πολλὲς φορὲς φανε-
ρόναι μιὰν ἀρχοντιά καὶ μιὰν εὐγένεια στὴ σκέψη
του καὶ στὸ αἰσθημῆ του, μὰ ὅταν μιλάει γιὰ τοὺς
ἑδρωτες τῆς βίββαρης ζωῆς» μᾶς χαλαίει ὅλο τὸ κέ-
φι. Δὲν πρέπει νὰ σταματᾶ κινένας τὴν ὄρη τῶν
νέων. Πρέπει ὅμως νὰ χρωματίζει δυνατὰ τὰ σφάλ-
ματά τους, γιατί πᾶνω στὸν ἐνθουσιασμὸν τῆς δι-
μοιργίας τους μπορεῖ νὰ τὰ θεωροῦν μεγάλες ἀρε-
τές. Στὸ τέλος σημειώνει καὶ τὴν ἐποχὴ ποὺ γράφτη-
καν. Ὁ ποιητῆς εἶταν βέβαιος, φαίνεται, πὸς ἡ ἑλ-
ληνικὴ γραμματολογία θ' ἀνησυχόσε ἀργότερα μὴ
γνωρίζοντας ποῦ χρονολογία γράφτηκαν ἀκριβῶς
τὰ ἔργα ταῦτα καὶ μᾶς ἔδωκε καὶ αὐτὴ τὴ σχετικὴ
πληροφορία.

A SOPHISTIS. Vers français Athènes 1913.

Ἐνα βιβλίον ρωμιῦ, γαλλικὰ γραμμένο, τυπω-
μένο μὲ πολλὴν ἐπιμέλεια καὶ σὲ κομψὸ σχῆμα.
Τὸ κίνημα τοῦ ποιητῆ (γιατί εἶναι, ἂν καὶ δάσκα-
λος, καθὼς ἐμολογεῖ) πολὺ ἰδιορρυθμικὸ μὰ ἡ τεχνο-
πία του πολὺ καλιὰ, γι' αὐτὸ καὶ κοινότοπη. Τῇ
γλώσσῃ μ' ὄλο ποὺ τὴ γνωρίζει καλὰ κ' ἐπιστημο-
νικὰ, μπορεῖ νὰ πῆ κανένας, δὲν τὴν αἰσθάνεται.
Καὶ μ' ὄλον ἀκόμα ποὺ μεταχειρίζεται τύπους κα-
θαρὰ γαλλικοῦς, δὲ φαίνεται γάλλος ποιητῆς. Εἶναι
δηλαδὴ κείνο ποὺ παρατηροῦμε καὶ στὰ τραγοῦδια
τοῦ δικοῦ μας τοῦ Μωρεᾶς ποὺ δεῖχνουν περισσό-
τερο ζωντανὴ μιὰν εἰκόνα ἢ μιὰ σκέψη παρὰ ἕνα
αἰσθημα.

Εἶναι ἐπιδρασμένος πολὺ ἀπὸ τὸ Ronsard, ποὺ
τοῦ ἀφιερώνει τὸ βιβλίον του καὶ ποὺ τὸν ἀκολουθεῖ κα-
σ' αὐτὴ τὴ φρασεολογία του σκεδόν, καθὼς καὶ ἀπ'
τοὺς λατίνους τῆς παρακμῆς καὶ πρὸ πάντων τὸν
Κάτουλον καὶ τὸν Προπέρτιον. Ἀκόμα δὲν εἶναι πρό-
σωπικὸς. Καὶ ἔμως τὸν προτιμᾶ κανένας ἀπὸ χί-

λιους άλλους που θέλοντας να βάλουν μια σφραγίδα ξεχωριστή στο έργο τους γράφουν τραγούδια που ούτε τη σκέψη, ούτε το αίσθημα έχουν αρχή, παρά μια συστηματική προσπάθεια να καινοτομούν ή καλύτερα να καινοτομούμε, αφού όλα τα νέα κινήματα στην ποίηση δεν είναι αγώνες ενάντια ωρισμένων σχολών αλλά φυσικές όρμες και εκδήλωσες μερικῶν ανθρώπων που για ψυχικούς και οργανικούς άκομα λόγους δεν μπορούσαν να νάναι ούτε κλασικοί, ούτε ρομαντικοί.

Μήπως σήμερα που πολεμήθηκε τόσο πολύ ο ρομαντισμός δεν υπάρχουν ρομαντικοί που είναι περισσότερο ποιητές από κάθε άλλο νεωτεριστή; Παρ' όλη τους την έρωτοπάθεια (και την έχει ο ποιητής χωρίς να νάναι διόλου ρομαντικός) τα τραγούδια αυτά είναι πολύ ωραία. Ο στίχος τους καταπληχτικά άρτιος, και λέω καταπληχτικά, επειδή όσοι δικοί μας επιχειρίσαν να γράψουν γαλλικά (πολλοί νέοι μας πήγαν να ζήσουν μόνο γι' αυτό στο Παρίσι) δεν μπόρεσαν να μάθουν τα γαλλικά μετρικά που τα νομίζουν εύκολα, πιστεύοντας το άστερο και το άγραμματο επίχειρημα πως οι γαλλικές λέξεις τονίζονται όλες στη λήγουσα. Ο ποιητής φαίνεται πως αγαπά τόσο πολύ τους λατίνους και τους κλασικούς (κλασικούς έννοῶ τους παλιούς) γάλλους που όσοι και αν πάρει νέους δρόμους ή σκέψη του, στην εξέλιξη του ταλέντου του και όσο και αν αναπτύχτει το αίσθημά του, ποτέ δε θά φανερωθει ασύμφωνος με το γνωστό του Chenier :

Sur des pensers nouveaux faisons de vers antiques.

MENANTROS ΜΑΓΝΗΣ

ΡΑΓΙΑ : ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ, 1913.

Δρ. Ζ. Έξδ' από τον πατριωτικό τόνο τους, τα τραγούδια του Ραγια έχουν και μια ξεχωριστή δεξιοσύνη, και στο στίχο και στη φόρμα, που δείχνει άρρασμένο χέρι κι όχι πρωτόπειρο. Κι αληθινά ο Ραγιας είναι ένας από τους γνωστούς γνωστότατους Έλληνες ποιητές της σκληρωμένης Ανατολής.

Ν. ΣΑΝΤΟΡΙΝΑΙΟΣ: Ο ΑΓΓΕΛΟΚΡΟΥΣΤΗΣ ΤΩΝ ΚΑΡΑΒΙΩΝ. Δίηγημα, Σμύρνη, 1913, 2ο.

1. Ο Σαντορινάιος πριν από τόν «Άγγελοκρούστη» έχει τυπώσει δυο άλλα βιβλία, τα «Άγριο-λούδα» και τις «Ίστορίες του Πελάγου και της Ακρογιαλιώς». Μερικά από τα ποιήματά του αυτά κι από τα δηγήματά του έχουνε δημοσιευτεί και

στο «Νουμά» και έχουν εκτιμηθεί αρκετά. Τώρα με το καινούριο του δήγημα ο Σ. παίρνει κάποια θέση, καλύτερη, στην Τέχνη, γιατί ο «Άγγελοκρούστης» του είναι γραμένος τόσο περίτεχνα και τόσο όμορφα που ζυγώνει να νάναι έργο τέχνης κι όχι απλή ιστορία θαλασσινή. Κάτου από τη δήγησή γλυκοτρέμει και κάποιο σύδολο και το δίνει έτσι περισσότερο αξία. Τα συχαίρια μας στο φίλο συγγραφέα.

«ΠΟΙΚΙΛΗ ΣΤΟΑ». ΟΙ κ. κ. Ι. Αρσένης και Μ. Ραφαήλοβιτς με μια καλλιτεχνική τους άγγελία μας είδοποιούν πως γιας έτοιμάζουμε για φέτο μια φιλολογική και καλλιτεχνική κατάπληξη με τον καινούριο τόμο, τον 17ον της «Ποικίλης Στοας» τους. Από τον Αρσένη όλα τ' αγαθά τα περιμένουμε γιατί οι 16 όγκωδέστατοι τόμοι της «Ποικίλης Στοας» είναι έργο που έχει ιστορία και που σημειώσε εποχή.

ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ : ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΚΡΙΤΙΚΑ (Λογοτεχνική Βιβλιοθήκη Φέξη, 1913. Δρ. 3,50). Όπως λέει ο Παλαμάς στον πρόλόγο του «τα σύντομα τουτα πεζογραφήματα ξεχωριστήκαν από πλήθος άλλων άρθρων και δοκιμών και μελετών που άρχισαν να γράφονται ύστερ' από τα 1880 και φτάνουνε λίγο παρατέρ' από τα 1900 και είναι όλη μου ή παράλληλα της στιχουργικής και ποιητικής, πεζογραφική και κριτική έργασία, ξεπλωμένη σ' ένα χρονικό πλατύ διάστημα, κινημένο από τα νιάτα μου και γγιζοντας τα χρόνια μου τα ώριμότερα». (Ο ή φιλολογική ζωή ενός άλάκαιρου είκοσόχρονου κλείεται μέσα στα «Πρώτα Κριτικά» και γι' αυτό το πολύτιμο βιβλίο αξίζει να μελετηθεί, και μάλιστα από τους νέους που έχουνε να ωφεληθούνε πολλά απ' αυτό.

ΣΥΝΟΜΙΛΙΑΙ ΕΚΚΕΡΜΑΝ ΜΕ ΤΟΝ ΓΚΑΙΤΕ (Φιλοσοφική και κοινωνιολογική βιβλιοθήκη Φέξη. Μετάφρ. Ν. Καζαντζάκη, 1913. Δρ. 3.

“ΓΡΑΜΜΑΤΑ”

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Τόμος Δεύτερος (400-450 σελίδες)

Συνδρομή φρ. 10, προπληρωτέα.

Διεύθυνση: «Grammata» Β. R. 1146, Alexandri (Egypte)

ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΣΑ ΒΑΣΙΛΙΑΣ, με την πλατιά σημασία κι όχι με τη στενή και τυπική, μίλησε πάλι ο Βασιλιάς μας στο Μακεδονικό στρατό του. Τα λόγια του, τα έδωσε από την φυγή βγαλμένα, έδωσε στην ψυχή του Έλληνα στρατιώτη χτυπήσανε, και τη φτερώσανε και δώσανε σ' αυτή κουράγιο... ακόμα και για τρίτο πόλεμο. Μάλιστα.

Στο Βασιλιά μας ταιριάζει μια μορφή ή λαμπερόχρωμη ζουγραφιά που ο Παλαμάς, μέσα στη «Φλογέρα του Βασιλιά», μας δίνει για το Βασίλειο το Βουλγαροχτόνο :

..... Μεστό, πλατύ και τό κορμί σου,
τό στέγνο σου τετράπλατο, κ' είναι γοργή ή ματιά σου,
σάν άστραπόπετρα, και πιό γοργό τό θέλημά σου.
..... κι ό λόγος σου ρουμπίνι
και σιδ ρο και ή γνώμη σου, κι όθε διαβής άστράφτει
σά μάλαμα και ό δρόμος σου, σύρσοι σάν κάστρα κ' όί όμοι.
..... και λάμπεις
άπό τά πόδια ως την κορφή.....

Βασιλικό στίχοι που ταιριάζουνε σ' ένα Βουλγαροχτόνο, είτε Βασίλειος λέγεται, είτε Κωνσταντίνος.

ΕΠΗΤΕΤΡΑΜΜΕΝΟΣ, με τό συμπάθειο για τη λέξη, στην Πετρούπολη στέλνεται ό κ. Ι. Δραγούμης, ό Ίδας μας. Κατόντησε κοινοτοπία πιό νά συχαίρουνται όί φημερίδες μας την Κυβέρνηση για κάθε πετυχημένο διορισμό και για κάθε άξια παρασημοφορία. Έδώ, σέ τούτη την ξεχωριστή περίσταση, τυχαρητήρια δέ χωροδνε. Τό έναντίο μάλιστα, μπορεί κανείς νά κατακρίνει την Κυβέρνηση, που σάν **ανορθωτική** όπου λέγεται, άφισε νά περάσει τόσος καιρός όσο νάνοίξει τά μάτια της και νά δει τις άληθινές άξίες και νά ζητήσει τη συνεργασία τους.

Ό κ. Βενιζέλος τό ξέρει πολυκαλά, όσο και μες—μπορεί μάλιστα νάν τό ξέρει κι από μās καλύτερα—τί άξίζει ένας Ί. Δραγούμης—γιατί ένας είναι και μοναδικός—και ως μυαλό και ως χαρακτήρας, και ΠΟΥ είναι ή θέση του. Αυτηρό που ό,τι ξέρει ό κ. Βενιζέλος, δέν έχει μερικές φορές τό κουράγιο και νάν τό άγκαλιάσει, νάν τό βάλει στην προπούμενη θέση του. Ένας Κυβερνήτης, πουρχεται με πρόγραμμα **νάνορθώσει**, αυτό έχει πρώτα πρώτα νά κάνει, νάγκαλιάσει δηλ. τις άληθινές άξίες, άδιαφορώντας αν ή κοινή γνώμη δέν είναι ακόμα έτοιμασμένη νάν τις δεχτεί, μόνο και μόνο γιατί ή έργασία τους είτανε θετική κι άθόρυβη κι όχι έργασία ρεκλάμας.

Νά, ό λόγος που τό διορισμό του κ. Δραγούμη στην πρεσβεία της Πετρούπολης τονέ χαίρετούμε όχι γιατί τάχα είναι ό διορισμός που τούπρεπε, μά γιατί μ' αυτόνε τό διορισμό, τό μεταβατικό, ή κοινή γνώμη θά συνειθέσει τόνόμά του και δέ θά ξαφνιαστεί μεθαύριο που, με τούτη ή με άλλη Κυβέρνηση, θάν τονέ δει σέ άψηλότερη θέση, κει που τούπρεπε από μās κι άρχής νά βρίσκεται.

ΟΙ ΝΕΟΙ, όί άληθινά νέοι, έσοι δηλ. άνεξάρτητα από την ήλικία, έχουνε τά νιάτα στην ψυχή τους και στο μυαλό τους, όί με ειλικρίνεια και με πλατιά ιδανικά νέοι, τον κ. Ι. Δραγούμη τονέ θέλανε μέσα στη Βουλή, θεμελιωτή μās νέας πολιτικής, της πολιτικής που βγαίνει από τά βιβλία του, και ξεχωριστά από τό στεγνό του, τό «Όσοι ζωντανόι».

Σήμερα τους τον κρατεί ακόμα σκληρωμένο ή Διπλωματία, μά έλπίζουνε κ' εύχουνται γλήγορο τό ξεσκαλωμό του. Τόν Ίδα όί νέοι τον άνειρεύονται πολιτικό τους άρχηγό.

ΘΑ ΓΙΝΕΙ διαγωνισμός, καθώς γράφουν όί φημερίδες, για νά γραφτούν και τονιστούν τραγούδια για τό στρατό μας. Περιτός ένας τέτιος διαγωνισμός και σίγουρη ή άποτυχία του. Ποιητές έχουμε μουσικούς έχουμε. Η Κυβέρνηση, και μάλιστα ό κ Βενιζέλος, τους ξέρει. Άς πει στον Παλαμά, άς πει στο Σικελιανό, στο Σκίπη, στο Ρήγα Γκόλφη, νά γράφουν τά κατάλληλα τραγούδια κι άς βάλει ένα μουσικό—κ' έχουμε τόσους!—νάν τά τονίσει. Έτσι μοναχά ύπάρχει έλπίδα νάποχτήσει κι ό στρατός τά τραγούδια του.

ΚΑΙ τά τραγούδια, τά κατάλληλα τραγούδια, λείψανε σέ τούτη την περίσταση, την τόσο ξεχωριστή, και για τό στρατό και για τό λαό. Ά λείπανε και τά «Παναθήνια», ό κόσμος δέ θάχε πώς και με τί νά φανερώσει τη χαρά του, τό ξάφνιασμό του, τό μεθήσι του για τις πολεμικές έπιτυχίες μας.

Ό,τι τούλειψε, του τό δώσανε τά «Παναθήνια» κ' έτσι μοναχά δικαιολογιέται ή μεγάλη, ή καταπληχτική έπιτυχία τους. Τα φετεινά «Παναθήνια» γενήκανε, και με έλο τό δικιο του, Έθνικά.

» Αντιώρδσωος του «Νουμά» στη Λαμονίκη

ό κ. Π. Θ. ΠΑΥΛΙΔΗΣ

C/O The American Tobacco Co

ΑΠΟ ΤΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Ξιδερόκαστρο

Αυτό θά πῃ Ντεμιρ-Ίσσάρ Βράχος—καστρο— Ξιδερένιος. Καί εἶναι πραγματικῶς σιδερένιο τὸ κάστρο πού ζώνει τὸ χωριό. Θέλουν νὰ τὸ ὀνομάσῃν καὶ καλὰ μὲ ἑλληνικὸν ὄνομα, καὶ γιὰ τοῦτο τὸ γράφουν Δεμιρ-Ίσσάριον μερικὲς μάλιστα ἡμερηίδες καὶ ἀκόμη Ἑλληνικότερα (!) Δεμίριον Ίσσάριον τοὺς κατοίκους λοιπὸν ; Δεμιρϊσσιριῶτες ; Γρυξίεις τὸν ὑποκόπανο νὰ τσακίσης ὅλους αὐτοὺς τοὺς... Ίσσιριῶτες πού κίνανε τὸ Κιλκίς: Κιλκίδα ἢ Κιλκίσιον ! "Αἰ" δὲν χύθηκε τὸ αἷμα 10 χιλιάδων στρατιωτῶν γιὰ τὴν Κιλκίδα, μωρὲ στενοκέφαλοι ! οἴτε στήθηκαν ἐκεῖ πέρα τὸ λαμπρότερο τρόπαιο τῆς τελευταίας ἐποχῆς τοῦ αἰῶνα μας ! Γιὰ τὸ «Κιλκίς» τὸ ἀθάνατο καὶ ἰσάζιο τοῦ Μαγαθῶνα Κιλκίς, ἔγιναν αὐτὰ καὶ γιὰ τὰ στενὰ τοῦ Ντεμιρ-Ίσσάρ, θαναμάζουν ἀκόμα τὴν τέχνη τοῦ Βασιλιᾶ μας καὶ γι' αὐτὰ πῆρε τὴν δόξα ὁ Βουλγαροκτόνος πρὸ ὀχτακῶσα χρόνια !

Ὅ,τι καὶ ἂν πῆτε ὅ,τι καὶ ἂν κίνατε, τὸ Κιλκίς ἔτσι γραφτῆ στὴν ἱστορίαν καὶ τὰ στενὰ τοῦ Ντεμιρ-Ίσσάρ θά τὰ μελετοῦν ὅλοι οἱ στρατιῶται τοῦ κόσμου.

Τουλάχιστο δὲν τοὺς δύνουν τίς παλιᾶς ὀνομασίαι τους ; Μήπως ξέρουν ἱστορία ; ! Ἀλλὰ νὰ τὰ μεταφράσῃν ἀπ' τὸ Τούρκικο ἂν μεταφράζονται, ὅπως τὸ Ντεμιρ-Ίσσάρ π. χ.

Τί καλύτερο, χαρακτηριστικότερο καὶ πιὸ λεβέντικο καὶ ἀληθινὸ ἀπὸ τὸ Ξιδερόκαστρο ;

Τὸ γλυκὸ μου σπιτάκι

Κλείνει χρόνος πού δὲν εἶδαμε τὸ γλυκὸ μας σπιτάκι, πού δὲ νοιώσαμε τὰ γλυκὰ χάρδια ἀπὸ μητρικὸ χέρι, τὸ ἀλαφρὸ γλυκὸ χεράκι τῆς μάνας καὶ δὲ νοιώσαμε ἀδερφικὸ φίλι γεμάτο ἀγάπη καὶ φίλτρο. Δὲν ἀκούσαμε ἀσημένια φωνοῦλα νὰ μᾶς φωνάζη στὰ κρυφὰ γιὰ νὰ κοιταχτοῦμε στὰ μάτια καὶ νὰ κοιτάξουμε ὡς μέσα στὶς ψυχῆς !... "Αχ ! τὸ σπιτάκι μας ἐκεῖ στὴν ἄκρη τοῦ δρόμου, στὴ γωνιά, μοναχικὸ, ἥσυχο-ἥσυχο, γεμάτο μελαγχολία καὶ πόνο γιὰ τὴν στέρησίν μας. Καλὸ μου σπιτάκι! πῶς θέλω τὴ γαλήνη σου ! πῶς ποθῶ τὴ ζεστασιά σου ! "Εδῶ μέσα στοῦ βορηᾶ τὰ φουσιήματα, πού μὲ δέρνει τάνεμοβρόχι κ' ἡ παγωνιά τῆς ἀγῆς, μὲ τὴ λαχάρα σὲ θυ-

μοῦμαι κ' ἡ θύμησὶ σου μοναχὰ μοῦ κίνει καλὸ μοῦ θερμαίνει τὰ ξηλασμένα πόδια καὶ μοῦ μαλακώνει τὰ δάχτυλα τῶν χερῶν !

"Ενας χρόνος, ποθητὸ μου σπιτάκι, πού λείπω ἀπ' τὴ στοργικὴ ἀγκαλιῆ σου καὶ δὲ σὲ εἶδα καθόλου. Οἱ μπόρες τοῦ χειμῶνα, πού εἴτανε βαρῆς φρέτο—πόσο βαρῆς φρέτο—πόσο βαρῆς εἴτανε φρέτος ὁ χειμῶνας !—καὶ ὁ λίβας τοῦ καλοκαιριοῦ -- πού μᾶς στράγγιζε κάτω ἀπὸ τὸ σταντήρι — σ' ἄγισαν ἄρά γε ἀπεύραχτο ! ; "Ο μικρὸς σου κηπάκος, ἡ αἰλιῆ σου με τὸ πηγάδι, καὶ ἡ ἀρροστία σου, ἡ θεία ἀρροστία σου ! "Α ! πῶς τὰ θυμοῦμαι ὅλα σου τὰ καλά τὰ χαρίσματά σου, ἐδλογημένο μου σπιτάκι ! Πουθενά, καὶ σ' τὸ λέω μὲ πόνο, καὶ σ' τὸ λέω μὲ χιρὰ, ποιθενά γλυκὸ μου σπιτάκι δὲ βρῆκα τὴ γαλήνη σου, τὰ χάρδια σου καὶ τὴ στοργὴ σου....

Σπίτι μου γλυκὸ μου σπιτάκι, τότε θά σὲ ξαναϊδῶ ;...

Κ. ΝΤΑ-ΙΦΑΣ

Ὅ,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ

Δὲν ἄρεσε καὶ τόσο τὸ «Ζευγάριμα» τοῦ Γρ. Ξενοπούλου. Ὁ κόσμος γέλασε, ἴσως καὶ ποῖτερε νὰ συζητηθεῖ. Τὸ γιατί, μᾶς τὸ λέει ὁ *Ἀναδρομάρχης* στὴν «Ἐστία» τῆς Τετράδης, στὸ ἄρθρο του «Ἡ παλαιὰ Ζακυνθος». Τὸ ἔργο τοῦ Ξενοπούλου, κατὰ τὸν *Ἀναδρομάρχη*, μᾶς ζωντανεῖ μίαν φάσιν τοῦ Ζακυνθινοῦ παρελθόντος, τὴν ὁποίαν διὰ νὰ τὴν ἐκτιμήσῃ κανεὶς δὲν πρέπει νὰ τὴν ἴδῃ ἀπὸ τὴν σημερινὴν σκοπιάν. Θά τοῦ φανῆ ὅτι βλέπει γελιότητος μόνον καὶ παρωδίας ἄλλον πολιτισμοῦ». Καὶ αὐτὸ ἀληθινὰ συνέβηκε στὸ θέατρο.

— Ἀπὸ τίς ἐφῆτα τοῦ περασμένου μήνα δημοσιεύεται στὴν «Πατρίδα» μιά δυνατὴ στρατιωτικὴ ἱστορία γιὰ τὸν Ἑλληνο—Βουλγαρικὸ πόλεμο, γραμμὴν ἀπὸ τὸ φίλο μας Μ. Α. Ροδά. Γιὰ τὸν θάνατο τοῦ Βελισσαρίου γράφει στὸ ἡμερολόγιό τῶν 12 τοῦ Θεριστῆ. «Ὁ τρομερὸς διώχτης τῆς Βουλγαρίας πάει στὸν κάτω κόσμον νὰ ξεκουράσῃ τὸ κορμί του. Ἦτο καιρὸς. Ἡ τύχη ἀμέτρητες φορὲς τὸν ἐπροστάτευε, τώρα τὸν σκεπάζει ἕνας λερωμένος, κόκκινος ἀπὸ αἵματα μανδύας, ἕνας μικρὸς κορμὸς ἐλάτου γιὰ προσκέφαλο, τὸ σπαθί του δίπλα, τὸ ρεβόλβερ κρεμασμένο, «γιὰ νὰ στέκει ὀρθὸς νὰ πολεμᾷ καὶ δίπλα νὰ γιομίζει» στὸ κιβώρι. Ὅλη ἡ νύχτα ἔπερασε μὲ τὸ τρομερὸ τραγοῦδι τῆς βροχῆς, τῶν κεραυνῶν, τὸ βουῖσμα τῶν νεφῶν πού κατεβάζουν τὰ λαγκάδια κ' ἔχυνόντουσαν ἀπὸ καταράχτες τρομεροῦς. Τραγουδοῦσαν τὸν ἔνδοξο πολεμιστῆ. Οἱ Βούλγαροι ἐκεῖνο τὸ βράδι ἐκοιμήθηκαν μ' ἐγχαρίστηση, τὸ φάσμα του δὲν τοὺς ἐτάραξε».

— Ἡ ἱστορία αὐτὴ θά τυπωθεῖ καὶ σὲ ἰδιαίτερο βιβλίον.

— Περασμένα φύλλα τοῦ «Νουμά» πουλιόνται καὶ στὸ καινούριον βιβλιοπωλεῖο Γ. Βασιλείου καὶ Ε. Κουκλάρα, πλάι ἀπὸ βιβλιοπωλεῖο τῆς «Ἐστίας». Στὸ προδευτικὸ αὐτὸ βιβλιοπωλεῖο βρίσκονται καὶ ὅλα τὰ δημοτικιστὶ κάβιβλία σὲ καλὰς τιμὰς.